

◆ MIRCEA POPA

Ion Talos – mesager european al folclorului românesc

Este un adevăr, general acceptat în lumea științifică internațională, potrivit căruia cultura orală românească a primit de multă vreme o recunoaștere internațională, pentru bogăția și varietatea cântecului popular, pentru frumusețea dansului și a portului românesc, a covoarelor și țesăturilor lucrate în casă, a broderiilor și culorilor alese pentru costumul femeiesc, în special pentru ia românească, atracție dovedită de celebrul pictor francez, Henri Matisse, care ne-a împrumutat ia pentru un portret de acută sensibilitate. Și acest lucru poate fi constatat de fiecare călător străin venit pe meleagurile noastre, fermecat de costumul sobru, alb cu negru, al locuitorilor din zona Sibiului, cu costumul pestriț din Banat, cu armonia specială a mânecilor cămeșilor din Bihor, cu bundița sau cojocul frumos împodobit, alături de zgărduțele de mărgele colorate. Frapant este și portul viu și primitiv al celor din Țara Năsăudului, sau cel bogat înfocat al fotelor din Maramureș, dominat de motive geometrice complicate, dar și cel oltenesc și moldovenesc în care predomină borangicul, și armonia motivelor florale, a vălului transparent caracteristic, în culori aprinse sau difuze. Această mare diversitate de frumuseți artistice ale portului popular a fost surprinsă și de Lucian Blaga într-un articol din „Cuvântul” din 1924, când scria: „Iată țărâna cu zigzaguri galbene în cătrînță și cu cărpa roșie din Gorj, femeia cu ia de culoarea pură a zăpezii, cătrînță neagră și broboadă bogată din Hațeg; la aceasta se alătură pieptarul cu oarecare picanterie încheiat într-un singur nasture al țărăncii din Hunedoara; pălăria țuguiată și cămașa simplu împodobită cu ornamente pătrate a grănicerului din Banat; pieptarul cu margini negre și cu o fină ornamentație – linii ce para urme de pasare în zăpadă – al primarului din Chizătau; ciobănașul cu țundra cafenie din Muscel, același ciobănaș cu țundra mai scurtă din Prahova; liniile de mare simplitate clasică ale unui țaran monumental din Dolj; podoaba neastâmpărată de pe pieptarul și cămașa lungă înfocată a gorjanului; îmbrăcămintea uimitor de simplă și de artistică în același timp a hațeganului; bucovineanca baroc încărcată de culoare, de bani, de flori; dobrogeanul cu influențe tătărăști mai sumbre; ia elegantă a mehedintencei; sălișteanca cochetă cu mult negru și alb, prea conștientă de frumusețile banalizate ce-o îmbracă; cojocul cu flori (care se potrivesc mai mult femeilor) al bucovineanului, aspectul cam mânăstiresc al femeii din Vlașca; cărpa încoronată, opregele din șerpi multicolori ale bănațencei din graniță; fota nu lipsită de un specific farmec al frumoasei din Prahova; podoaba masivă, compactă, de pe mânecile pădurencii și mărgelele ce dau linie și ritm șoldului ei, trifoiul de pieptarul țaranului din Crușova; culoarea strigătoare ca un răsărit de soare al țărâncei din Pitești; negrul solemn al lugojanului; aerul curios al rășinărencii – toate astea formează simfonia de linii și culoare a colecției domnișoarei Vlad.” (Ceasornicul de nisip, Ed. Dacia, 1973, p. 84-85).

Portul acesta strămoșesc l-a impresionat și pe silezianul Martin Opitz, care a cântat, la 1623, cu talent pe țărâna români și pe femeia lui, atât de harnică și lucrătoare, îmbrăcată în costumul ei de zeiță romană: „Femeia poartă ie cu dalbe flori de tei;/ frumoasă-i! O naiadă în simplitatea ei-/ Și-i miroase trupul a flori de sânziene,/ Și dulce lămâiță când roua se așterne,/ Ca murele-sunt ochii, cireașă buza ei/ E cea mai scumpă floare din câte-s și femei.” Iar graiul românesc i se pare o dulce alintare, venind din îndepărtatele timpuri romane: „Și totuși limba voastră prin timp a străbătut;/ E dulce cum e mierea și-mi place s-o ascult;/ Prin ce miracol însă și cum a biruit? Aievea limba voastră pe drept rămân uimit. / Din

sacru grai al gîntei Italie n-au păstrat/ Nici Spanii, nici Galii, din cât le-a fost lăsat./ De un târziu aseamăn roman au la tulpină/ Valaha-și are nimbul mirabil în latină./ Chiar albele căsuțe cu șîță învelite/ Și prag de piatră albă cu duh meșteșugite / Vorbesc de-acele datini străvechi ce nu se schimbă,/ Cum nici credința voastră în moștenita limbă.” Pe lângă limba cantabilă cu sonurile ei latinești, se adaugă la sărbătorile de iarnă, sunetul de zurgălăi al colindelor, neîntrecute pe întreg mapamondul. Căci nimeni nu are colinde mai frumoase și mai bogate în episoade lirice și epice, așa cum se pot auzi într-un cătun sau oraș românesc în timpul sărbătorilor.

Și aceste multe frumuseți ale unui neam străvechi au început să circule prin lume, atunci când Vasile Alecsandri a publicat în franceză *Baladele noastre populare*, iar lumea occidentală a putut lua act de aceste perle ale ethosului popular românesc. Ulterior, Mozes Gaster, Constantin Brăiloiu sau Mircea Eliade au dezvăluit lumii alte aspecte cu totul inedite ale bogatului nostru corpus folcloric de cântece lirice și balade, făcându-l cunoscut în simbolistica lui profundă și înțeleaptă. Lor li s-a adăugat o mulțime de alți învățați și cunoscători ai acestui vestit patrimoniu de cultură orală, iar printre ei s-a aflat desigur și tânărul folclorist clujean de la Köln, căruia i s-a încredințat onoarea de a ține cursuri de literaturi populare romanice, inițiindu-se treptat în secretele acestei discipline, care i-au devenit din ce în ce mai familiare, foarte puțini dintre contemporanii săi, atingând gradul de pregătire, de profesionalism și „știință”, pe care le-a de o mare noutate dovedit lucrările lui Ion Taloș. Toate demersurile sale au calitatea de a fi fost făcute pe baze documentare solide, fără patetisme și exagerări ostentative, având suplețea scilpitoare a rostirilor cursive și limpezi, sprijinite pe o argumentație temeinică și de cele mai multe ori de o mare noutate. Pentru demonstrarea tezelor sale, el a întreprins fertile incursiuni și domeniul eposului medieval occidental, și s-a folosit de toate colecțiile și documentele Arhivei de Folclor din țară, care conțineau numeroase surse și atestări ignorate până la el, încât documentarea aflată la baza demersurilor sale este întotdeauna una fără cusur. Demn de relevat este tocmai partea de noutate a acestor izvoare primare, cu ajutorul cărora el a schimbat perspectiva prin care au fost judecate fenomenele de până la el, cele mai autentice și mai bogate din țară, adunate în urma unor anchete temeinice, pe care le-a coroborat cu izvoare din cronici și documente scrise, reușind să contureze astfel o arie de subiecte, tematici și demersuri, stilistice, așezate pe trunchiul latin al unor obiceiuri străvechi. Probând și comparând, comparând și probând, rezultatele la care a ajuns în aceste cercetări au calitatea noutății și a argumentației optime. În acest fel, el a pus pe harta latinității noastre teme și opere folclorice de seamă, mergând la fondul adânc al problemelor romanității, în care a implicat unele din cele mai frumoase balade, colinde, și creații artistice din câte posedăm și pe care le-a așezat, prin substratul lor mitologic caracteristic, alături de *Miorița*. E vorba de legenda *Meșterului Manole*, căreia i-a dat o nouă configurare a mitului creativității, prin raportarea la elementul de colindă descoperit de el în Transilvania (*Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european* (1973); e vorba de legenda *Soarele și Luna*, cu o tematică dintre cele mai interesante, vizând problema aspirației umane spre tot ce e tabu, interzis, imposibil, prin forțarea limitelor cunoașterii și a încercării de depășire interdicțiilor din datul biologic, din natură și morală (*Cununia fraților și Nunta Soarelui. Incestul zădărnicit în folclorul românesc și universal*, 2004). În aceeași măsură a luat în discuție importanța ritului de inițiere feciorească, prin tentația depășirii autocunoașterii și asumarea riscului de a fi învins de către Împăratul animalelor, Leul, într-o amplă competiție de forță și inteligență, pentru ca omul să-și poată dovedi întâietatea în lume, ipostaza sa de „împărat” și stăpân al universului biologic statornicit de divinitate (*Lupta voinicului cu Leul. Mit și inițiere în folclorul românesc*, 2007). Cultul zeității lor funerare, ca paznici ai amintirii unui trecut glorios, este prezent peste tot în Dacia romană, chiar dacă animalul nu mai poate fi considerat un locuitor obișnuit al zonei geografice hiperboreene. Arhivistica este foarte bine coroborată cu arheologia clasică în vederea descoperirii unor elemente de continuitate imagologică, care își dovedește din plin funcționalitatea. Lor li se adaugă un alt set de valori care își au izvorul în arhăitatea noastră primordială, păgână sau creștină, dar ilustrând teza lui Mateo Bartoli, privind consistența și puternicia marginilor față de centru, prin

conservarea unor elemente și semnificații care și-au pierdut eficiența prin repetitivitate, dar care se păstrează mai eficient în zonele laterale. E vorba de recuperarea unor rituri și mituri străvechi, prin care au dus la conturarea unei romanități dacice strălucite, fie prin prezența amintirii împăratului învingător Traian, transpusă în obiecte, credințe, tradiții materiale, dar și spirituale („Calea robilor” de pe firmament), imagine întemeietoare a unei mitologii cu numeroase reverberații temporale, care configurează o lume a romanității estice, cu mult mai productivă decât cea occidentală (*D'Italica à Sarmizegetusa. Réflexions sur culture populaire romane*, 2016; *Împăratul Traian și conștiința romanității românilor. Cultură orală și scrisă din secolele XV-XX*, 2021). În această vastă rețea de obiceiuri creștine bine consolidate se numără și actul purificării sau al curățirii fizice și spirituale conferit de legenda se cer făptuitorului bun, care e regăsită de autor pe meleagurile vechii Dacii romanizate, constituind un argument în plus pentru o oralitate activă (*De la băile romane la colinda făptuitorului bun. Privire istorică asupra folclorului romanic din Est și Vest*, 2023). Prin aceste lucrări, Ion Talos și-a dovedit anvergura de mare etnolog european, unul dintre cei mai competitivi din câți avem. Claritatea și dicțiunea ideilor conferă scrisului său atractivitate și savoare intelectuală, invitând pe fiecare interlocutor la o adevărată aventură a descifrării unor adevăruri puțin știute până la el. Înainte de toate, Ion Talos este un serv al cercetării probe, al obsesiei exhaustivității, pericol asupra căruia îi atrăgea atenția profesorul Petru Caraman de la Iași, sfătuiindu-l ca nu cumva să cadă în capcana exhaustivității, amânând mereu să publice o lucrare până nu epuizează totul. Acesta e de părere că aceia care vor avea completări le vor face, întrucât știința are întotdeauna ceva de spus, și că aceia care ajung în posesia unor noi date, le vor ieși cu ele la lumină, ceea ce nu înseamnă să renunțăm la cercetarea parțială a unor fenomene și tradiții ce se cer explicate. O anumită obsesie a epuizării documentare poate fi atestată în toată corespondența purtată de profesorul de la Köln cu toți specialiștii cercetărilor formelor străvechi de cultură populară, prin încercarea de a extrage semnificațiile unor tipologii străvechi, a unor sărbători și obiceiuri, ritualuri agrare, meteorologice, șamaniste, iconografice etc., de la mediile îmbibate cu o evlavie de tip mistic, din plan național și universal, semnalate și studiate de A. van Gennep în dorința de le tipologiza cât mai fidel. Informația și cunoașterea mergând mână în mână, astfel că etnologul nostru deschide un epistolar bogat cu confrății săi de cercetare, precum Mircea Eliade, Ion Mușlea, Sabina Ispas, Iordan Datcu, Ilie Moise, Nicolae Constantinescu, Adrian Fochi Ioan Caraman, I.H. Ciubotariu etc., dar mai ales cu Ov. Bîrlea, cu care schimbă numeroase opinii și puncte de vedere. S-a născut astfel un necesar mod de verificare a ipotezelor, pe care Ion Talos îl apreciază în mod deosebit. Dacă corespondența sa cu profesorul Caraman a fost publicată de Cosmina Timoșe-Mocanu, cea cu Ovidiu Bîrlea a făcut obiectul unei cercetări speciale din partea Andreei Buzaș de la Sibiu, care a avut inspirată ideea de a aduna într-o carte acest epistolar. Ea a reușit să plaseze sub aceleași coperte corespondența dintre cei doi, întinsă pe perioada 1963-1977, și tipărită tocmai în anul care a marcat centenarul nașterii reputatului folclorist Ovidiu Bîrlea, născut la Mogoș, în Munții Apuseni la 13 august 1917. Remarcat de D. Caracostea pentru informația sa promptă și comentariul inteligent și bogat, Ov. Bîrlea a fost cu adevărat un om al Apusenilor, unde își petrecea o bună parte din veri, când scăpa din căldurile Bucureștiului, și unde îl invita și pe preopinientul său Ion Talos să-l conducă pe la Detunata sau pe la Cheile Râmețului, locuri pe care le considera unice prin frumusețea lor. Considerat drept unul dintre importanții folcloriști ai țării, alături pe Ioan Mușlea sau Petru Caraman, Ov. Bîrlea a fost sărbătorit cum se cuvine, prin ediții și numeroase simpozioane, unul dintre ele având loc chiar în luna decembrie la Arhiva de Folclor din Cluj-Napoca. Cu acest prilej s-au difuzat și două dintre cărțile ce i-au fost închinare în acest an și anume corespondența sa cu sora sa Doina Blaga și corespondența sa cu folcloristul Ion Talos, amândouă edițiile îngrijite de Andreea Buzaș în cadrul Centrului de Cultură „Augustin Bena” din Alba Iulia. Ediția, realizată de această inimoasă cercetătoare conține 71 de scrisori emise de Ov. Bîrlea și 62 aparținând lui Ion Talos. Ele sunt în măsură să ne dezvăluie unele aspecte necunoscute din laboratorul de creație al lui Ov. Bîrlea, legăturile sale durabile cu centrul de cercetări folclorice din Cluj, pe care l-a vizitat în 1963 la invitația lui Ion Mușlea, care și l-a dorit colaborator la

lucrarea sa despre chestionarul Hasdeu. În 1964, Ov. Bîrlea a demisionat din postul de șef de sector pe care îl deținea la Institutul de Folclor din București, trăind pe cont propriu, așa cum a mai făcut-o, din același spirit de frondă, și Adrian Marino la Cluj. Poate că hotărârea lui a venit și din împrejurarea că fratele său, monseniorul Octavian Bîrlea, aflat pe atunci la Vatican, era o piatră de moară greu de înlăturat de pe umerii acestui etnolog și folclorist, dar pe care el a dus-o cu demnitate până la sfârșitul vieții. Această infirmitate i-a rețezat însă toate șansele de a ocupa o catedră universitară și după o încercare nereușită de a intra prin concurs la Universitatea din Timișoara, el a refuzat rînd pe rînd orice încercare de a intra „la stăpîn”, preferând să rămână un om liber, de o demnă verticalitate. Sunt de amintit astfel încercările repetate ale lui Ion Taloș de a-l capacita să concureze pentru un post în învățămîntul superior de la Oradea sau Timișoara, propunându-l, prin Raluca Ripan, chiar pentru calitatea de membru al Academiei Române, încercări eșuate cu toatele. Rămân însă ca valide cercetările sistematice ale lui Ov. Bîrlea de a oferi folcloristicii românești lucrări dintre cele mai necesare culturii noastre, cum ar fi cea despre Istoria folcloristicii sau cea despre metodologia cercetării folclorice. Era bine orientat în domeniul colindelor, al liricii populare, a prozei populare, realizând mai multe ediții ale unor precursori ai folcloristicii noastre, investigând universul folcloric al creației lui Ion Creangă, Horia și Iancu în tradițiile noastre populare sau antologia *Petrea Făt Frumos. Povești populare românești*, despre care Taloș se pronunță cu diferite prilejuri. La rîndul său, Ov. Bîrlea urmărea cu mare atenție studiile și edițiile lui Ion Taloș, oferindu-i nu de puține ori sugestii și completări din experiența sa bogată. Este vorba nu atât despre balada Meșterului Manole, cât despre colecții vechi de basm românesc, prezente în colecțiile lui Alesiu Viciu sau ale lui Ștefan Cacoveanu, cei doi realizând împreună și o ediție a celor dintâi culegători de basme românești, ocazie cu care au fost scoase la lumină piese semnalate de Stănescu Arădanul, Demetriu Boer, Ștefan Cacoveanu, sau din alte și sau din alte izvoare documentare. Ion Taloș a devenit în acești ani unul dintre editorii cei mai experimentați de literatură populară română și germană, toate preocupările sale de specialist, îndreptându-se înspre aducerea în actualitate a unor vechi și prețioase colecții folclorice, precum cele ale lui Arthur și Albert Schott, Pauline Schullerus, Treufest Peregrin sau cântecele românești despre Horea, dimpreună cu acelea ale lui Alesiu Viciu. Pentru o mai bună așezare în timp, pentru cele germane a colaborat fructuos cu R.W. Brendich, cu Gotfried Habenicht, cu Gerda Schuller, sau cu Artur Greive. Urmărindu-i activitatea fructuoasă, Ov. Bîrlea este cel care i-a făcut o recomandare pentru o bursă Humboldt, gest care se poate fi interpretat ca o dovadă de statornicie prietenească, dar și o justă măsură a unei munci exemplare în domeniu, întrucât i-a deschis lui I. Taloș șansa unei excelente specializări în Germania, unde s-a dovedit a fi un veritabil cunoscător al relațiilor germano-române. Perioada care acoperă perioada corespondenței dintre ei,

Prin strădaniile lui demne de atenție, el a devenit unul dintre folcloriștii noștri cei mai reputați, un nume peste care nu se poate trece și care face cinste regiunii sale de baștină, Sălajul, pe care l-a ilustrat atât de bine în disciplina lui, alături de D. Pop și Ion Cuceu. Acesta din urmă a inițiat la împlinirea vârstei de 75 de ani o culegere omagială, publicată în 2009, sub titlul *Romania Occidentalis/Romania Orientalis*, care adună în paginile sale 57 de semnatori, unii dintre ei cunoscuți drept cei mai cunoscuți specialiști în folclorul românesc și internațional, însoțită de o tabula gratulatoria cu peste o sută de semnături. Cercetătorii domeniului de care vorbim au oferit studii originale, documentare și de apreciere a muncii sărbătoritului, din care n-a lipsit o remarcabilă critică a criticii și a unor incursiuni în domeniul de bază al specialistului, oferind totodată ecouri magistrale ale roadelor sale pe câmpul folcloristic, etnologic și etnografic și a locului pe care îl ocupă cercetările sale în cercetarea științifică europeană. Au participat la această evaluare, cei mai reputați ași ai problemei oralității românești, în rîndul cărora amintim pe Mihai Pop, Sabina Ispas, Valer Butură, Jordan Dăcu, Ioan Șerb, Ovidiu Papadima, Radu Niculescu, Adrian Fochi, Emilia Comișel, I.C. Chițimia, Liviu Rusu, Istvan Almasi, Nicolae Bocșan, Ștefan Borbely, Ion H. Ciubotariu, Ion Cuceu, Nicolae Edroiu, Alin-Mihai Gherman, Ladislau Gyemant, Corina Iosif, Marius Jucan, Anamaria Lisovschi Macarie Drăgoi, Ilie Moise, Bogdan Neagota, Ileana Benga, Jan Nicolae,

Viorica Nișcov, Valentin Orga, Cristina Popa, Amalia Pavelescu, Ovidiu Pecican, Mircea Popa, Doru Radosav, Aurel Răduțiu, Viorel Rogoz, Marius Sala, Ion Șeuleanu, Petruța Teampău, toți din sânul cercetătorilor din țară, dimpreună cu semnături ale străinilor, în rândul cărora reținem nume ca:

Din materialele semnate de aceștia se poate contura itinerarul preocupărilor științifice ale sărbătoritului, legate în principal de dovedirea unei oralități românești foarte active, legată de arhăitatea noastră străbună, care coboară în timp până în anii cuceririi romane din Dacia, în cei dintâi secolii ai medievalității noastre creștine, sau chiar dintr-o perioadă mai veche, a creuzetului lingvistic și etnografic care a marcat următoarea etapă a dezvoltării tradițiilor noastre romane. Autorul a aplicat epocii daco-romană, o grilă de cercetare arheologică, mergând la inventarierea pieselor vechi descoperite și trăgând concluzii asupra simbolisticii lor. Bogatul inventar de piese arheologice la convins că în interpretarea datelor oralității este nevoie să schimbăm raportul de forțe dinspre Occident înspre Orient, în sensul că romanitatea orientală e mul mai conservatoare și mai bogată, mai prolifică și mai vitală cu privire la moștenirea elementelor de reprezentare. În domeniul creațiilor legate de cântecul popular, de marea bogăție de balade, colinde, cimilituri, proverbe, obiceiuri și tradiții de sărbători, aceste piese își dezvăluie la o cercetare mai atentă, surprize științifice neașteptate, perpetuând ritualuri și cutume străvechi, ignorate până acum. Relicvele epice din colinde, mărturisesc o legătură intimă cu fenomenul mai larg al creștinismului primitiv, ceea ce-l determină pe autor să ia în seamă aspecte nebăgate în seamă până acum. Oralitatea populară, dovedită prin mii de răspunsuri la chestionare mai vechi sau mai noi, îl îndreptățesc să schimbe și să clatine multe opinii înțelenite, insuficient motivate, dând o nouă configurare teoriilor legate de etnogeneza poporului român, aducând noi dovezi plauzibile despre moștenirea noastră latină. Epoca împăratului Traian își găsește pentru întâia oară o reflectare istorică și etnologică pe măsură, decelând din amalgamul de influențe romane, pe acelea care au avut șanse de a rezista în timp. La captivanta istorie orală a neamului românesc, el adaugă detalii din colinde, din epica populară, din basme, care își dovedesc, sub pana sa acribioasă, vitalitatea, vechimea și consistența. Atunci când a avut oportunitatea de a se dedica acestor probleme, el se afla la început de drum, după un doctorat susținut cu mare succes, dar încă legat de modul de lucru al mentorului său Ion Mușlea, pentru ca, treptat-treptat, el să pășească pe un nou teren de cercetare cel al interferențelor culturilor tradiționale romanice, beneficiind de lecturi multiple, de biblioteci bine puse la punct și de elan puțin recognoscibil la ceilalți lectori români care au străbătut Occidentul, cei mai mulți produs al unor formații înguste și rigide, fără apetit constructiv și viziune de perspectivă. A avut noroc și de un grup de cercetători germani pasionați, extraordinar de deschiși spre înțelegerea acestui nou orizont de cultură al literaturii populare, cu puternice legături în lumea spaniolă și franceză. Aceștia au găsit în el un coleg cu experiență, un folclorist bine inițiat în tainele meseriei, cu o bună orientare în sistemul național de valori, care a știut să exploateze foarte bine șansa oferită de Fundația Humboldt, de a se specializa în folclor comparat, găsind la prestigioasa instituție „Deutsches Volksliedarchiv” din Freiburg i. Br. (1967), o ambianță dintre cele mai familiare, bazată de camaraderie și prietenie. La ora plecării spre Germania, el se afla în poziția de șef al Secției de Etnografie și Folclor din cadrul Filialei din Cluj a Academiei Române (1969-1985), având suficientă experiență spre a răspunde pozitiv la toate direcțiile de idei care i s-au înfățișat. Pe deasupra, a primit cu înțelegere și bucurie funcția de Limba și literatura română la Universitatea din Köln, având șansa unui contact permanent cu modul în care se făcea știință și se preda la marile universități germane, și cu orientările științifice ale noilor generații. Mai mult, a putut să-și pună în valoare experiența câpătată la Universitatea din Köln, beneficiind de surse documentare aduse la zi, de biblioteci bine dotate, având acces la surse importante privind spațiile neolatine, care vizau literatura populară din Franța, Italia, Spania. Mai ales în aceasta din urmă țară, studenții săi au făcut dese culegeri pe teren, soldate cu identificarea unor texte populare de mare interes. Circulația motivelor, interferențele sau similitudinile identificate au înlesnit emiterea de noi concluzii cu privire la procesul creativ al oralității colective europene, pe direcția liniei romanice de dezvoltare și afirmare. Ion Taloș și-a propus să răspundă înainte

de toate la o întrebare pusă de colegii săi germani cu privire la atestarea apartenenței folclorului nostru la zona neolatină, să adune probe valide pentru acest îndelung proces, pe care a sfârșit a-l stăpâni în toate amănunțele lui. Aceste succese i-au înlesnit promovarea sa ca umhabilitiet (1993), ca Privatdozent și Profesor la aceeași Universitate (1993-2000). A primit mai multe premii internaționale, la care s-a adăugat cel al Academiei Române (2004). Lectoratul pe care l-a onorat a fost înființat în 1960, fiind ocupat de-a lungul vremii de Paul Miron, Pompiliu Marcea, Vladimir Drimba, Vasile Arvinte, Mircea Zaciuc. Niciunul dintre aceștia n-a izbutit însă să impună recunoașterea limbii noastre la nivelul la care erau tratate celelalte limbi romanice occidentale, care se predau aici, româna având mai mult un statut opțional, fără dreptul de a oferi studenților o specializare fermă, recunoscută ca atare, prin susținerea examenului de absolvire în limba studiată. Prin rezultatele bune avute, numărând la disciplina sa, de la an la an, un număr mai mare de studenți (30-40), Ion Talos a reușit să elimine și acest handicap, obținând pentru Limba română acreditarea necesară. În plus, și-a propus să-i aducă pe colegii de la Universitatea sa la un rodnic schimb de experiență cu cercetătorii de la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca, de pe urma căruia s-a născut un volum de colaborări de importanță științifică recunoscută. Anii lucrați la Köln s-au răsfrânt în mod pozitiv asupra activității sale didactice și științifice, să îmbunătățească relațiile de colaborare dintre profesor și studenți, dintre catedra de Limba română și celelalte catedre de limbi romanice, organizând de ziua noastră națională, câte un mini-simpozion, urmat de un film sau o demonstrație de gastronomie românească. Așa s-a întâmplat la 1 decembrie 1978, când, împlinindu-se 60 de ani de la Marea Unire, Seminarul Român l-a avut ca invitat pe prof. W. Nyssen, specialist în istoria artelor, autor al unor studii despre valoarea mănăstirilor noastre, care a făcut un amplu tur de forță asupra arhitecturii și picturii acestor locașuri de cult, devenite exemplare pentru deschiderile europene ale voievozilor noștri. La o întâlnire asemănătoare, cea din 1979, s-a conferențiat despre *Traian și Europa de Est*, el însuși prezentând publicului prezent bogate considerații despre tema *Traian în tradiția orală românească*. Având în vedere numeroasele cărți și articole publicate, Profesorul Ion Talos a devenit o personalitate a studiilor românești, și un veritabil specialist în cultura noastră orală. Prestigiul său științific a determinat conducerea Institutului Arhiva de Folclor să-l sărbătorească la împlinirea vârstei de 75 de ani, publicându-i un volum omagial intitulat *Romania Occidentalis/ Romania Orientalis* (Editura Fundației pentru Studii Europene și Editura Mega, 2009), cu o impresionantă *Tabula gratulatoria* și numeroși colaboratori recrutați din rândul celor mai buni specialiști români și străini, între care se numără spaniolii: Virtudes Atero Burgos, Antonio Jose Perez, Pedro M. Pinero Ramirez, Maria Jesus Ruiz, Nieves Vasquez Recio, italienii Marco Cugno, Lorenzo Renzi, Filippo M. Zerilli, germanii Rolf Wilhelm Brendich, Gottfried Habenicht, Klaus Heitmann, Bernhard Konig, Helga Stein, Christian Wentzlaff Eggebert, francezii Claude Lecauteux și Marianne Mesnil, austriacul Michael Metzeltin și foarte mulți români (30), între care doi academicieni, Sabina Ispas și Marius Sala și valoroși și recunoscuți specialiști în folclor, istorici, profesori și investigați ori ai literaturii orale. Contribuțiile publicate aici transformă volumul acesta într-un document folcloric de recunoscută valoare, un reper de forță al relațiilor româno-germane și româno-spaniole în materie de literatură orală.

Profesorul Ion Talos a împlinit la 22 iunie 90 de ani. Cu acest prilej revista „Caiete silvane” din Zalău i-a dedicat un număr aniversar, iar Asociația Scriitorilor din Cluj-Napoca l-a sărbătorit prin alocațiuni și medalioane semnificative (Camelia Berindei și Ștefan Borbely), revista sălăjeană urmând să continue interviul pe care Mircea Popa l-a inițiat pentru cunoașterea etapelor celor mai importante din viața sa de comparatist recunoscut. E neîndoios cel mai frumos omagiu pe care concetățenii lui din regiunea de baștină a Țării Silvaniei i-l datorează, după cum întreaga folcloristică românească îi e îndatorată pentru remarcabilele rezultate ale unor cercetări de elită, care au impus cultura noastră orală în rândul temelor celor mai atractive pe plan internațional.

◆ DORIN NĂDRĂU (SUA)

***Personalități memorabile: VASILE STOICA,
ilustru diplomat și patriot model***

La 135 de ani de la naștere și 65 de ani de la sfârșitul tragic, rememorarea personalității lui Vasile Stoica se impune ca o incontestabilă obligație morală. El și-a câștigat dreptul de recunoștință și a românilor-americani, prin activitatea sa cea mai însemnată pentru „lobby”-ul românesc din anii primei jumătăți a secolului al XX-lea. A fost unul dintre cei mai titrați diplomați români din generația Marii Uniri, contribuțiile sale la împlinirea și desăvârșirea esențialului act istoric așezându-l între reprezentanții de frunte. O sumară incursiune prin evoluția carierei sale ne relevă că Vasile Stoica (cunoscut și sub numele de Basil Stoica) a fost diplomat, jurnalist, analist politic, făcând parte din grupul diplomatic al Ministerului Regal al Afacerilor Străine din București, cu rangul miniștrilor plenipotențieri clasa I.

Biografia sa ne dezvăluie ca momente importante câteva borne care se cuvin invocate, în ordine cronologică. Vasile Stoica s-a născut la Avrig, județul Sibiu, la data de 1 ianuarie 1889, din părinții Maria și Gheorghe, țărani, buni gospodari. A terminat școala elementară din Avrig. În continuare a urmat cursurile Școlii Ortodoxe de la Brașov și Liceul Unguresc din Sibiu. În perioada anilor 1909-1913 a studiat la Facultatea de Litere de la Budapesta, cu specializări la Paris și București. Din anul 1909 a devenit membru al Partidului Național Român din Transilvania. În octombrie 1913 a devenit președintele Organizației culturale „Petru Maior” a studenților români din Budapesta. În perioada 1913-1914 (întors de la studii), a fost profesor la „Școala de Fete” a Astei din Sibiu. Cunoștea foarte bine limba franceză, engleză, italiană, germană și maghiară. În perioada august-septembrie 1914, a deținut funcția de redactor la publicația „Românul” de la Arad. Până la trecerea Carpaților, în România, V. Stoica a desfășurat o bogată activitate publicistică la publicațiile: „Gazeta de Transilvania”, „Tribuna”, „Românul”, „Luceafărul”, „Sămănătorul”, „Ramuri”, „Căsânzeana”, „Foaia interesantă”, „Drapelul” și „Lupta”. Odată cu începerea Primului Război Mondial (1914), V. Stoica a fost mobilizat și ridicat la gradul de sublocotenent în armata austro-ungară. Fiind recunoscut ca un brav luptător pentru unitatea neamului românesc și în favoarea puterilor Antantei, în toamna anului 1914 a trecut Carpații și a ajuns la București, la fel ca și alți patrioți ardeleni: Onisifor Ghibu, Octavian Goga, Vasile Lucaci, Ioan Rusu Abrudeanu, Alexandru Lapedatu, Octavian Tăzlăuanu. În această perioadă, Vasile Stoica a acționat intens pe plan cultural-științific și a ținut conferințe la Ateneul Român, Sala Dales etc. În anul 1915 împreună cu Ioan Rusu Abrudeanu (din Abrud) a publicat „Habsburgii, ungurii și românii”, iar în anul 1916 „Suferințele din Ardeal”. Vasile Stoica a fost cel care a redactat „Proclamațiile către Țară și Armată” lansate de regele Ferdinand I cu prilejul intrării României, în august 1916, în Primul Război Mondial. S-a remarcat prin participarea sa ca voluntar în acest război, fiind rănit de două ori și operat în mai multe rânduri la Iași, obținând astfel decorația „Virtutea Militară”. La data de 1 noiembrie 1917, V. Stoica a fost condamnat la moarte în contumacie, de Curtea Marțială (austro-ungar) de la Cluj pentru publicarea lucrărilor respective și trecerea Carpaților.

Prin Ordinul nr. 1082 din 18 aprilie 1917, Regele Ferdinand și Guvernul României, în stare de refugiu la Iași, au trimis o „Misiune Patriotică”, formată din profesorul și căpitanul Vasile Stoica, președintele Ligii Culturale Vasile Lucaciu și preotul Ioan Moța, în Statele Unite ale Americii pentru

prezentarea în fața opiniei publice americane a motivelor pentru care România a intrat în războiul mondial, precum și pentru înrolarea voluntarilor transilvăneni din Lumea Nouă într-o legiune sub drapel american (peste 15000 de oameni), pentru frontul din Franța. Obiectivul principal al misiunii române era de a informa opinia publică despre starea de fapt a României, să ajungă la Președintele Statelor Unite, dar nu mai puțin, să stimuleze comunitatea româno-americană să facă tot ce poate ca să sprijine România în propaganda pentru unirea Transilvaniei cu România. Activitatea lui Vasile Stoica, vorbitor a 14 limbi, a rămas cea mai remarcabilă pentru „lobby”-ul românesc în America de atunci. De altfel, el se numără printre cei mai scilipitori diplomați români, la acea vreme, alături de generația lui Ionel I. C. Brătianu și, desigur, Nicolae Titulescu.

Prin eforturile proprii, de cele mai multe ori prea puțin sprijinite de autoritățile de la București, opinia, atât a cercurilor de decizie, cât și a publicului american, s-au schimbat considerabil treptat. Vasile Stoica a militat pentru lămurirea americanilor prin editarea și răspândirea în mari tiraje de cărți, broșuri de prezentare istorică, geografică și culturală, precum și de hărți. Le-a asigurat traducerea în limba engleză, compensând ceea ce singura revistă bilingvă, „Roumania”, a fraților Pavel și Gogu Rădulescu, nu avea: tiraj mare și răspândire largă, publicație ce nici nu a apărut decât în câteva numere. Prin strădania sa, a reușit să tipărească „Suferințele din Ardeal” (ed. a II-a, Editura „Tribunei”, Chicago), dar lucrarea de căpetenie a fost tipărirea broșurilor din colecția „The Roumanians and their lands: The Roumanians Question, The Roumanians Nation and the Roumanians Kingdom, Bessarabia and Dobrudgea”, plus încă 19 broșuri, urmate de o altă mică serie despre Transilvania, Banat, Bucovina și românii macedoneni. În răstimpul de 20 de luni trăite în America, trimisul României a supraviețuit din veniturile proprii: drepturi de autor la „Suferințele din Ardeal” și pentru articole din presa americană, ca și plata conferințelor susținute la New York, Boston, Manchester by Sea și Chicago și chiar împrumuturi de la prieteni americani.

La data de 1 ianuarie 1918 Stoica a fost cooptat în rândurile Legației Regale a României din SUA, iar la data de 24 ianuarie 1918, președintele Consiliului de Miniștri Ion I.C. Brătianu l-a numit atașat diplomatic în SUA. La 5 iulie 1918, la Youngstown, în cadrul unui mare congres național românesc, reprezentanții a 182 de organizații și parohii românești, au hotărât formarea unei singure societăți, care să-i reprezinte pe toți românii din Statele Unite, cu denumirea de „Liga Națională a Românilor din USA”, iar pentru activitatea deosebită desfășurată pentru Unitatea Neamului Românesc, Vasile Stoica a fost ales președinte. În ziua de 18 ianuarie 1919, au început la Paris lucrările Conferinței de Pace, care au durat până la 21 ianuarie 1920. Pentru calitățile pe care le-a dovedit în perioada 1916-1920, președintele Consiliului de Miniștri Ion I.C. Brătianu, l-a solicitat și l-a inclus ca expert tehnic în delegația României la lucrările Conferinței de Pace de la Paris. Marele patriot transilvănean Vasile Stoica, cunoștea bine problemele istorice, economice, financiare și spirituale, mai ales în privința Transilvaniei. În aceeași perioadă (1919-1920) a făcut parte din comisiile trimise în SUA pentru buna organizare și funcționare a consulatelor românești de la Washington și Chicago și a înființat un consulat la Pittsburg.

Pentru actele de vitejie din timpul războiului și pentru activitatea deosebită depusă pentru binele și unitatea neamului românesc, Vasile Stoica a fost decorat cu mai multe ordine și medalii: Medalia „Voluntar de război 1916-1920 în rang de Mare Ofițer” și „Virtutea militară”, iar pentru activitatea în diplomație a fost onorat cu „Coroana Italiei în rang de Mare Ofițer” și ordinul cehoslovac „Leul Alb”.

În luna februarie a anului 1921, Vasile Stoica s-a întors în țară, iar marele om politic Take Ionescu l-a sfătuit să intre în diplomație, dar, a rămas în perioada 1926-1929 în cadrul Ministerului Afacerilor Străine, când a îndeplinit diferite misiuni speciale, la Geneva, Londra, Bruxelles, Paris, Roma, Berlin etc. și a participat ca expert tehnic la diferite reuniuni ale Societății Națiunilor și Micii Înțelegeri. În perioada respectivă a redactat majoritatea memoriilor istorico-politice înaintate de guvernul român ca răspuns la atacurile ungurești împotriva României, cu privire la reforma agrară, cu bisericile și cu școlile maghiare din Transilvania și Banat. În perioada anilor 1930-1932 a fost ministru al României în Albania, după care

a îndeplinit aceiași funcție în Bulgaria, între 1932-1936. În anii 1936-1939 a fost ministru al României în Letonia și Lituania, iar în continuare în perioada 1939-1940 în Turcia. În vara anului 1940 Vasile Stoica a fost numit secretar de stat la Ministerul Propagandei Naționale într-o perioadă tragică pentru neamul Românesc. În urma notelor ultimative din 26 și 27 iunie 1940 România a trebuit să cedeze Uniunii Sovietice, nu numai Basarabia ci și nordul Bucovinei și Ținutul Herței. La data de 30 august 1940, România a fost obligată de asemenea să accepte dictatul de la Viena, prin care ceda Ungariei partea de nord-vest a Transilvaniei, iar la 7 septembrie 1940, România a cedat partea de sud a Dobrogei (Cadrilaterul). Marele patriot transilvănean s-a implicat mult în sprijinirea, pe toate căile posibile, a românilor din teritoriile Ardealului de nord, răpit de horthyști. În acest sens a susținut apariția unor publicații în străinătate, iar în 22 sept. 1941, a prezentat un referat privind realizarea unei hărți etnografice, a spațiului românesc, întrucât, ungurii au întocmit și răspândit o lucrare cartografică mincinoasă, care conținea falsuri grosolane, realizate de contele Pal Teleki, prin care se urmărea susținerea pretențiilor absurde ale horthyștilor asupra Transilvaniei. În perioada anilor 1943-1945 Vasile Stoica a avut o activitate intensă pentru pregătirea materialelor necesare susținerii intereselor României la viitoarea Conferință de Pace. De asemenea fiind recunoscut ca un diplomat de excepție, a continuat întrevederi cu diplomații străini care își desfășurau activitatea la București, în folosul viitorului României. La data de 9 iulie 1946, Vasile Stoica a fost numit „trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în Olanda, cu acreditare și pentru Belgia, ca însărcinat cu afaceri”.

Așa cum s-a petrecut cu mulți alți adevărați patrioți, după instaurarea comunismului în România, în 1946, refuzând să se înscrie în Partidul Muncitoresc Român, în timpul guvernului Petru Groza, Vasile Stoica a fost rechemat în țară și a început calvarul: În anul 1947 a fost rechemat în țară, după care apartamentul din București i-a fost rechiziționat de generalul Iacob Teclu de la Ministerul Apărării, casa de bani de la Legația română din Haga i-a fost spartă, fiindu-i confiscată aproximativ 35000 franci elvețieni, în situația în care în țară nu avea nici o sursă de venit. Intervenția efectuată la primul ministru Petru Groza, pe care-l cunoștea bine de 37 ani, a fost zadarnică. Tratat de noul regim pro-sovietic ca „dușman al poporului” a petrecut o perioadă de șapte ani de detenție, între 1948-1954. Apoi, a fost arestat din nou în 1957, condamnat la zece ani și purtat prin mai multe închisori comuniste, sfârșindu-și zilele la data de 27 iulie 1959 în închisoarea de tristă amintire de la Jilava.

Impresionanta viață a acestei mari personalități a neamului românesc care și-a slujit patria în toate împrejurările și care a contribuit la făurirea României Mari și la apărarea drepturilor ei, rămâne o indubitabilă probă de dăruire și neîndoielnic patriotism. În fine, mai merită amintit că meritele sale în lupta pentru desăvârșirea unității naționale și consolidarea Statului Național Unitar Român, au fost recunoscute în anul 1970, când, printr-o sentință a Judecătoriei București, patriotul Român Vasile Stoica a fost reabilitat.

◆ HORIA PORUMB

Absurdul lui IONESCO. Ionescu și filosofia orientală

Trec frecvent prin Rue de la Huchette, acolo unde, de decenii, în ciuda absurdului, se joacă în continuare piesele lui Ionesco. Sunt biofizician. Lumea mea este cea a articolelor științifice. Dar sunt și călător. Aceasta este a doua lume a mea. Călătoria perpetuă la frontierele cunoașterii științifice, ca și călătoriile la capătul Pământului m-au îndemnat la un nou gen de reflecții. Ca și atunci când escaladezi un munte și atingi limita de sus, dincolo de plafonul de nori. Pentru mine, muntele simbolizează nu doar stabilitatea, ci și cunoașterea. Dar, ca și Eugène Ionesco, descopăr absurdul ascuns în fiecare ungher al cunoașterii. Ionesco, cu discreția și modestia care-l caracterizau, mărturisea: „Găsesc că lumea întreagă e absurdă” (Je trouve que le monde entier est absurde – Interviu cu Ulrich Wickert); sau: „De fapt, mă aflu în fața lumii ca în fața unui bloc opac și am impresia că nu înțeleg nimic și că nu e nimic de înțeles” (...en réalité je suis devant le monde comme devant un bloc opaque et j'ai l'impression que je ne comprends rien à rien, et qu'il n'y a rien à comprendre – Ruptures de silence – Rencontre avec André Coutin, Mercure de France, p. 70).

Cântăreața cheală începe cu prezența pe scenă a unui cuplu de soț și soție, ca pentru a sublinia unitatea, complementaritatea și lupta contrariilor. Interesul glisează apoi spre un al doilea cuplu, ca pentru a arăta că totul în lume e curgere, că nimic nu e net. Dacă ne scormonim, după Rinocerii, descoperim că un mic rinocer în germene există în fiecare dintre noi. La fel, în simbolul lui yin și yang, în picătura albă rezidă întotdeauna o mică bulă neagră și invers, iar cele două picături sunt într-o prelingere continuă. Dualismul perfect nu există, iar unitatea e fluidă. Doar noi suntem (de)formați să percepem realitatea de pe Pământ prin eternul contrast dintre lumină și tenebre, cald și rece, alb și negru, bine și rău... Unii văd, însă, acest dualism ca fiind extrem de reducător. Proiecția pe o axă a mișcării de rotație este o sinusoidă. Da, sinusoida sugerează, într-adevăr, inseparabilitatea contrariilor, care se succed în mod etern: întuneric și lumină... dar poate însemna și succesiunea de viață și moarte și viață și moarte și iar reînviere – deci ne scoate din ciclul acesta terestru, materialist!!!...

Încerc să răspund la alte întrebări decât cele curente, care să depășească veșnica polaritate alb-negru și m-am orientat spre alte culturi, în speță spre cele orientale, ca și Ionesco, atunci când mărturisea: „Suntem prizonieri și ai propriilor noastre culturi și ai organismelor noastre, dar ar trebui să căutăm, dacă există, adevăruri profunde și dincolo de toate astea” (Nous sommes prisonniers à la fois de nos cultures et de nos organismes, et il faudrait chercher, s'il y en a, des vérités plus profondes, des au-delà de cela – Ruptures de silence – Rencontre avec André Coutin, Mercure de France, pag. 46.).

În mistica iudaică, Dumnezeu, când vru să creeze lumea, aruncă un voal peste gloria sa și pe acest voal își proiectă umbra, care îi surâse și voi ca aceasta să fie imaginea lui, pentru a-l crea pe om după asemănarea acestei imagini. Imaginea divină, însă, e dublă: există capul de lumină și capul de umbră, Dumnezeu Alb, care nu doarme niciodată și Dumnezeu Negru, cel mânios. Unul îl reprezintă pe dumnezeul înțeleptului, celălalt pe idolul nesocotitului. Cel inițiat știe însă că acest dualism este o mistificare... În realitate El nu este nici alb nici negru; El este, dacă este, ceea ce se află dincolo de voal, și nu are chip sau nume. Deci n-ar avea existență „reală”. Dar ce este realul? Budismul afirmă că suntem incapabili, pe baza conceptelor noastre, să percepem Realitatea, ea fiind simultan inexistentă și dotată cu

existență, precum o demonstrează curcubeul, de pildă. Acesta ia naștere prin coincidența poziționării unei perdele de stropi în calea razelor soarelui și dispare atunci când coincidența nu se mai realizează, fără ca vreunul dintre elemente să fi dispărut, dar și fără ca entitatea „curcubeu” să fi existat realmente. El există și totuși nu există.

Curcubeul ilustrează, prin generalizare, vacuitatea intrinsecă a tuturor fenomenelor, dar și interdependența acestora. Tot așa, revenind la ceea ce am învățat la școală, fotonul este sau undă, sau corpuscul, în funcție de sistemul de interceptare pe care îl folosim ca să-l punem în evidență, dar, în afara măsurătorii, el nu este nici una, nici alta! Ori, fotonul e real. Cel puțin la fel de real ca și curcubeul, sau ca și imaginea... virtuală (sic) dintr-o oglindă! Iată că nu mai suntem în fața dualismului materialist, banal, ci ne aflăm confrunțați cu bipolaritatea existență – inexistență și cu interogația asupra modului în care o percepem.

Păreră lui Ionesco în privința bipolarității profunde a marilor (și micilor) adevăruri e ilustrată prin bipolaritatea situațiilor pe care el le pune în scenă și care reiese inclusiv din mărturisirea următoare (toate traducerile aparțin subsemnatului): „Am crezut că ar fi bizar să consider drept anormal să trăiesc întrebându-mă într-una ce este universul, care este condiția mea, ce fac pe-aici, dacă realmente am de făcut ceva. Mi s-a părut, din contră, anormal că oamenii nu se gândeau la asta, că se complăceau să trăiască într-un fel de inconștientă” (Je pensais qu’il était bizarre de considérer qu’il est anormal de vivre ainsi continuellement à se demander ce que c’est que l’univers, ce qu’est ma condition, ce que je viens faire ici, s’il y a vraiment quelque chose à faire. Il me semblait qu’il est anormal au contraire que les gens n’y pensent pas, qu’ils se laissent vivre dans une sorte d’inconscience. – „Solitaire”, 1973). Dilema existențială pe care o descrie nu pare a avea soluții valabile; una dintre soluții e bizară, cealaltă e anormală. Că adevărul e dincolo de capacitatea de clasificare bipolară e ilustrat de dialogul contradictoriu și, în același timp absurd dintre Doamna și Domnul Smith, în Cântăreața cheală:

„Doamna Smith: E frumoasă?

Domnul Smith: Are trăsături regulate și totuși nu se poate spune că e frumoasă. E prea înaltă și prea solidă. Trăsăturile sale nu sunt regulate și totuși s-ar putea spune că e frumoasă. E nițel prea mică de statură și prea slabă” („Mme. Smith: Est-ce qu’elle est belle? M. Smith: Elle a des traits réguliers et pourtant on ne peut pas dire qu’elle est belle. Elle est trop grande et trop forte. Ses traits ne sont pas réguliers et pourtant on peut dire qu’elle est très belle. Elle est un peu trop petite et trop maigre.”).

Dar ar fi oare posibil să fie și mică și slabă, dar și grasă și mare în același timp și să nu fie nici una nici alta? E absurd ceea ce întreb? Nu, prin prisma gândirii tibetane. Vorbind despre personajul de teatru și om, în general, Ionesco spune că nu există decât o alternativă (dualistă – deci absurdă): „N-am înțeles niciodată, în ce mă privește, diferența care se face între comic și tragic. Comicul, fiind intuirea absurdului, îmi pare mai jalnic decât tragicul. Comicul nu oferă o porțiță de scăpare” („Je n’ai jamais compris, pour ma part, la différence que l’on fait entre comique et tragique. Le comique étant l’intuition de l’absurde, il me semble plus désespérant que le tragique. Le comique n’offre pas d’issue.” – Eugène Ionesco, Notes et contre-notes). Sau: „Nu există alternativă; dacă omul nu e tragic, el e ridicol, dureros, de fapt, comic, iar prin revelarea acestei absurdități el devine actorul unui fel de tragedie” (There are no alternatives; if man is not tragic, he is ridiculous and painful, „comic” in fact, and by revealing his absurdity one can achieve a sort of tragedy. Ionesco, New York Times, June 1, 1958).

Există tradiții religioase unde întrebări de genul ce sunt timpul, spațiul, conștiința par a fi absurde. Evident, ce erau spațiul, timpul, conștiința înainte de Big-bang, când credem că știm că primele două, cel puțin, au luat naștere odată cu acesta? E logic sau absurd să ne punem întrebări despre divinitate? Sau e mai bine să nu ne gândim la astfel de întrebări? Ionesco sugerează un răspuns posibil la întrebări cum sunt cele de mai sus dându-se pe sine drept exemplu și apelând la stilul ce-i caracterizează și teatrul: „Problema de bază este că, dacă Dumnezeu există, ce rost mai are literatura? Iar dacă nu există, ce rost mai are literatura?” („The basic problem is that if God exists, what is the point of literature? And if He

doesn't exist, what is the point of literature? – Ionesco in 1984, from Playwrights at Work, ed. George Plimpton, 2000).

Curcubeul e văzut de fiecare individ în felul său. Probabil că, dintr-un loc dat, îl vedem cu toții în același fel, căci suntem toți la fel constituiți și gândim conform aceleași tradiții socio-culturale. Dar putem fi siguri de asta? Concordia nu-i mai puțin valabilă decât cea ilustrată de Ionesco în dialogul povestirii a patra din seria de istorioare Pentru copii sub trei ani, scrisă în anii '30 și '40 (o traduc dintr-o versiune engleză):

„Josette e încurcată de o chestie: „ce sunt tablourile?” Tăticul răspunde: „Tablourile? Nu trebuie să spui tablouri, ci tablouri.” Intră Jacqueline. Josette aleargă să-i spună: „Jacqueline, știai că tablourile nu sunt tablouri, ci tablouri?” Jacqueline zice: „Ah, altă prostie debitată de taică-tău. Desigur, dragă, tablourile nu se numesc tablouri, ci tablouri.” După care tatăl spune Jacquelinei: „Asta ți-a spus și Josette.” „Nu, zice Jacqueline, a spus contrariul.” „Nu, spune tatăl Jacquelinei, tu ești cea care ai afirmat contrariul.” „Nu, tu ești acela.” „Nu, tu ești aceea.” „Amândoi spuneți același lucru”, intervine Josette.”

Iată cât de „la fel” vedem noi, oamenii, unul și același lucru! Din păcate, semnalul de alarmă aparține gânditorilor budiști. Ca încheiere, ce text mai potrivit decât tot din Ionesco? Nu e Dalai-lama cel care se exprimă, ci Ionesco al nostru: „Toate piesele mele își trag seva din cele două stări de conștiință: când una, când alta predomină, iar uneori ele se combină. Aceste două stări de conștiință sunt realizarea vacuității și a solidității, a goliciunii și a prezenței excesive, a transparenței ireale a lumii și a opacității acesteia, a luminii și a întunericului profund.” („All my plays have their origin in two fundamental states of consciousness: now the one, now the other is predominant, and sometimes they are combined. These basic states of consciousness are an awareness of evanescence and of solidity, of emptiness and too much presence, of the unreal transparency of the world and its opacity, of light and of thick darkness.” – Cuvânt introductiv la Plays I, 1958).

În cultura românească de după 1944 s-a ignorat cu (rea)voință o dimensiune fundamentală a absurdului, și anume faptul că absurdul relevă divinitatea, este produs de către Divinitate pentru a ne pune în contact cu Ea. Kierkegaard, afirma că în absența contactului cu absurdul, care ne dezvăluie divinitatea, am fi cuprinși de angoasă – o lume fără Dumnezeu este îngrozitoare – iar absurdul, deci recunoașterea divinului, constituie „leacul” angoasei. Să ne amintim de tentativa lui Avraam de a-și sacrifica fiul. Absurdul acestei intenții (ratate) a fondat o nouă religie: a noastră. Absurdul a interpelat întotdeauna și pretutindeni spiritul, a incitat spre sentimentul religios. Ionesco nu face decât să ni-l recondiționeze, să ne re-dirijeze spre surse.

Paris, 24 martie 2004

◆ SÎNZIANA MUREȘEANU

Poeme

Prea târziu

Candela de veghe
În biserica veche,
Urme mici
Pe zăpadă,
Ale tinerelor călugărițe,
Ale vulpilor,
Ale pisicilor
Insomniace.
Candela de veghe
În casa noastră
De vară,
Petale de crin
Scuturate
Pe anticul scrin,
Lăsat moștenire
Din două în două
Generații.
A fost odată
Ca niciodată
Un sat,
O bibliotecară frumoasă,
Cărți multe,
Brazi înalți,
Zăpadă venită
Prea devreme.
A fost odată
Ca niciodată,
O lume altfel,
Aurie,
Ca un lan de grâu,
Ca un vânt blând,
Pe când
Toate erau așa
Cum le-a lăsat
Dumnezeu.

Râurile nu ieșeau
Din matcă,
Soarele
Răsărea și apunea
După datină,
Luna și stelele
Erau fecioare
Cu glasul subțire.
A fost odată
Ca niciodată
Așa cum nu va mai fi
Vreodată.

Rămas bun

Pe această insulă
A copilărit moartea.
A râs,
S-a jucat
În nisipul cald,
A urmărit pescărușii,
A adormit la umbra
Florilor înalte.
Pe atunci nu știa
Cine este,
Cine-i sunt părinții,
Frații.
Pe atunci nu știa
Cât de mare îi este
Puterea,
Slăbiciunea.
Pe acest țărn
A plâns moartea,
S-a îndrăgostit,
Și-a luat rămas bun
Când a plecat

În lume!
Nimeni
Nu-și aduce aminte
De fetița blondă
Care iubea caii,
Valurile,
Apusul de soare.
Nimeni
Nu-și aduce aminte
Pe ce vaporaș
A urcat
Și dusă a fost...
După plecarea ei
Insula s-a umplut
De țestoase,
De nuferi străvezii,
De profeți orbi.

Uneori,
În grădina
Din spatele casei
Cu cireși,
Vecina bătrână
Aude,
La miez de noapte,
Leagănul vechi
Balansându-se.

Vântul de Samarkand

28 iunie 2023

Afrasiab,
Samarkand,
Samarkand,
Afrasiab,
În genunchi

Cu fruntea aplecată
Pe inima lumii.

*

Din cuprinsul cerului,
Din necuprinsul pământului,
Ca un mînz alb,
Mirosind a lapte,
Vîntul de Samarkand.

*

Se leagănă oaza
Ca pânza corabiei,
Se-astîmpără
Setea caravanei,
Marele războinic
Cutreieră cetatea,
Cîntecul înserării,
Cîntecul depărtării
Pe umerii
Vîntului de Samarkand.

*

Ani negri,
Ani aurii,
Stafidele dulci ale timpului,
În bazarul Syob
Uzbekii îți toarnă
Otravă sub limbă,
Amnezie și halva,
Sâmburi uscați
Din toate semințiile.

*

Bătrînul orb
Vinde mătase colorată
La marginea drumului,
În palma sa dreaptă
Un unicorn,
În palma sa stîngă,
Măgărușul nemuritor.

*

Praf,
Pulbere fierbinte,
Urmele pașilor
Șterse cu grijă,

Vîntul de Samarkand
Spulberă destine,
Mii de vulpi roșcate
Țin drumul
Visului nostru.

*

Vîntul de Samarkand
Șoapta blîndă
A marelui războinic
La urechea călătorului,
Vîntul de Samarkand,
Cuibul de taină
Al Atotștiutorului.

*

Vîntul de Samarkand
Mi s-a așezat pe piept
Ca o armură grea,
De abia scoasă
Din cuptorul făurarului,
Războiul și pacea lumii
Ochi în ochi
Precum doi lupi puternici,
Fierbe vîntul de Samarkand
În toate
Precum sarea mărilor.
Povestitorul a murit,
S-a înecat cu osul alb,
Subțire,
Al poveștii,
Cu propria sa umbră.

*

Caligraful,
Orbit pentru o clipă,
De vîntul de Samarkand,
S-a înțepat la deget,
Picătura de sînge
A căzut pe foaia
De mătase,
S-a întins,
A crescut
Până dincolo
De Munții Pamir,
Ca o rodie rostogolită
Pe Drumul Mătăsii.

Solstițiu

20 iunie 2024

Tată,
Mi-e frică
De apele curgătoare,
De neliniștea lor ucigașă;

Tată,
Mi-e frică
De păianjeni,
De tăcuta lor pîndă.
Tată,
Să ne oprim
La umbra paltinului,
Să povestim
Despre neamul nostru
Degrabă muritor,
Șovăielnic,
Despre Praful
Așternut pe scrisori.

Tată,
Să nu mă lași singură
În lumea aceasta
A insectelor,
A apelor curgătoare.

Tată,
Mi-e frică
De miezul nopții,
De cele nevăzute
Dar auzite,
De îndrăzneala
Nebunilor,
De solstiții,
De moșteniri,
De despărțiri.

Tată,
Să ne oprim
La marginea acestui drum,
Îți voi face umbră
Cu trupul meu,
Voi ține departe
Câinii fără stăpîn,
Călătorii curioși;
Voi scrijeli

Pe granitul negru
Cuvintele tale preferate,
Descântecul
De alungat timpul.

Sora geamănă

S-a înnegrit
Miezul lumii,
Au putrezit nucile,
Fisticul de Eghina,
Regina nopții
S-a spânzurat
În toate grădinile,
Țin în pumn
Verile din viața mea,
Inima surorii mele
Gemene.
S-a înnegrit

Miezul lumii,
Ploile
Ne-au intrat în casă,
Au luat totul
În cârca lor neliniștită,
Vase de aramă,
Biciclete,
Păpuși,
Cărți,
Creioane colorate.
Viața noastră
Tăcută,
Despuiată,
Cu ochii înspăimântați,
În cârca roșiatică
A apelor...
Șase zile
Până la solstițiu,
Nouă zile
Până la Rusalii,
Vara aceasta

Naște soldăței de plumb,
Țestoase gigantice,
Albii secate,
Orbite uscate.

După potop,
Lumea va miroși
A caprifoi,
Cucul va cânta
De trei ori.

După potop,
Monedă de schimb
Vor fi buburuzele,
Coarnele melcului
Fugar.

◆ GHEORGHE VIDICAN

Poezii

umbra castelului

curge umbra castelului

îmi alunecă peste gleznă
lătratul câinelui o trezește din somn
niște șoapte cleioase mi se lipesc de buze
vin din afara viselor
se așază pe mal să-și pescuiască trecutul
sunt atâtea tăceri în iazul cu amintiri
doar paznicul iazului le știe
cu privirea taie mărunț razele lunii
hrană pentru peștii însingurați
are mâinile puternice
precum freamătul de pe champs-elysees
în ultima clipă a salvat umbra castelului de la înec
a fost avertizată din pruncie să se ferească de apă
ca o fiară înfometată i se prelinge lacrima pe obraz
peștii însingurați îi jupoaie frica de lumina lunii

dimineața

soarele s-a înecat în propriul surâs
într-un cuib de fazani a adormit rugina nopții
răsăritul se înnoadă în undița pescarului
amnezic își soarbe porția de cafea
râsu-plânsu dimineața apare ca o vedenie
o îngăduie zările se așază la masă cu somnambulii
dimineața și-a linșat umbra pentru sărutul
cleopatrei
în undița pescarilor bolborosește surâsul soarelui
poetul trage de limbă dangătul clopotului

umbra unui copac carnivor

au plimbat cu taxi umbra unui copac carnivor
aparent nu e impresionată de cele întâmplare
mici lacune bolborosite se rostogolesc pe asfalt
în interiorul lor niște eșecuri în dragoste

le închide în uitarea trecătorilor
privește răsăritul ca pe o fotosinteză a fricii
copilăria ei a fost pline miraje exotice
trădările altor umbre au lăsat traume
la maturitate au devenit amintiri
lacrima o eliberează de trecut
prin ea vâslesc corăbierii autocompătimirii
își incendiază șoaptele
pregătite pentru nașterea unui poem

umbra simetriei duale

sfâșiată de poftă umbra simetriei duale
spintecă pântecul eternității
aici își are cuibul pasărea phoenix
la naștere se desparte de cenușa primordială
se strecoară prin glorii obscure
spre înaltul cerului
își naște prin cezariană umbra simetriei duale
din grația unei balerine
o pasăre phoenix din sârmă ghimpată
își deplânge destinul fericirea ei s-a sinucis la circ
dansatoarea se învârte în gol
inocența șchiopătă în zborul păsării phoenix

umbra fără trup

pustiiri amestecate în tainele umbrei fără trup
țipătul de la naștere îi stă înfipt în șoldul stâng
se solidifică în putreziciunea trecutului
își învață sângele să curgă pe furiș
prin sângele altor umbre
e esența sfâșietoare a existenței
se aud niște sunete metalice
remușcări ale unui nou compromis
îi ridică vălul de pe ochi
spaima sângelui de-a deveni floare
îl copleșește se bâlbâie la venirea înserării
își pierde urmele
printre urmele altor umbre fără trup

umbra transparentă a purității

un voal umbra transparentă a purității
se face cioburi aripi ca niște pânze de corabie
o mână nevăzută le așază pe rafturile eternității
uneori cioburile aduc noroc iar proștii pagubă
bolborosește o voce cu un rânjet sarcastic
i se fâlfâie de regula de trei simplă

de axiomele vieții sfidează culoarea roșie a
semaforului
umbra transparentă a purității
pune jobenul poeziei pe un pedestal
țipă la el pentru gesturile hilare de nesupunere
poemul stă agățat în cui gata gata să se nască

umbra unui strigăt

mă sprijin de umbra unui strigăt
își întoarce privirea spre mine
mă bate prietenește pe umăr
mă sfătuieste să incendiez corabia
cu abilitatea unui piroman
îmi spune numai așa vei fi consemnat de istorie
mă privește ironic cu gesturi discrete
urmate de un alt sfat să nu-mi trădezi încrederea
trăim în scorbura unei prietenii fabuloase
te voi răsplăti cu bănuți de aur din buzunarul
călăului
liniștea lui s-a sinucis din dragoste pentru
cleopatra

umbra trupului tău

atingerea e o vânătoare de iluzii
umbra trupului tău se strecoară ca o minciună
prin sângele meu
iarba îmi crește pe trup în formă de șoapte
își înfige rădăcinile în privirea mea
îmi imaginezi sărutul acela clar-obscur
atingerea e un ecou al dezvățului
mă pierd în enigmele tale
e un du-te-vino în pușca vânătorului
iar tu îți întorci pe dos umbra trupului tău
te răzvrătești pe hazardul clipei
poemul nescris e ultima anomalie a uitării
tu pleci tu vii un du-te-vino prin sângele meu
mâine voi fi călăul nehotărârilor tale

umbra lunii

picătură cu picătură umbra lunii
adună lacrimile tale într-un căuș imaginar
străinii privesc cu uimire lumina nopții
cocoțată pe hornul casei
în urechea stângă aud ecoul vocii tale
între sânii tăi stă îngropat viitorul
umbra lunii devine mai tânără

când buzele tale
rostesc șoaptele glorioase ale nașterii
într-un scâncet de prunc stă începutul lumii
felurite începuturi
felurite sfârșituri
viitorul înfrunzește în brațele tale
un amestec de glorie și minciună

umbra soarelui

nu-i loc de jurămintă
umbra soarelui se furișează între șoaptele mele
îmi extrage din lacrimi esența

din cenușa ei se fabrică antidotul uitării
umbra soarelui îmi folosește metaforele
pentru jocul ei de artificii
resuscitarea poemului se face gură la gură
urma buzelor tale scrâșnește la sărutul meu
gângav
șoaptele lui sunt pline de uitare și durere
își încep călătoria de inițiere nu-i loc de jurămintă
pe umbra soarelui scriu cuvintele de adio ale
părinților mei

◆ RADU ULMEANU

O sută și unu sonete

XCIX MAI SUNT TREI PAȘI

ÎN LUMEA RĂSTURNATĂ
dintre oglinzi, timpane. Ca un cor
de voci egale-a răbufnit izvor,
mănunchi de raze, floare, spic, deodată.
Din limpezimea lumii, pas cu pas
urcăm, iubito, treaptă după treaptă.
Acolo sus e tot ce ne așteaptă.
Jos, tot ce-n urma noastră a rămas.
E lumea cântecul acesta-adânc
pe care-l auzim fără oprire,
este iradierea ce o plâng
astrelor aruncate-n răsărire,
scăpând de la al zeilor oblânc
peste cei vii și peste cimitire.

XCVI DE PARCĂ NOI AM RĂSUCI PĂMÂNTUL

în degete, ca fusul, sfârâind.
Noapte și ziuă se privesc cu jind,
precum amanții ce-i unește cântul.
Prin univers cu el încet plutim,
ne aruncăm privirile în stele.

O dragoste le-nvie și pe ele
și le rotește, după cum o știm.
Ea ține totu-n candida ei mână
care acum se-ntinde, înflorește,
precum o rază, peste tot stăpână.
Când se va strânge însă ca un clește,
mileniul va fi o săptămână,
iar noaptea mare peste noi va crește.

XCXV DE MINE HAIDEȚI ȘI VĂ BUCURAȚI

cu toții. Anul stă grămadă
să cadă în istorie. Zăpadă
suntem acum, spre mâine dezlegați.
Să potopim întinderea curgând
ca fulgii proaspeți, albul să învingă.
Începem toți o stranie colindă
ce curge între noi precum un gând.
Pe sănii trase-n sus de reni
ne-mprăștiem în zarea de mătasă
printre-ale Nordului poieni.
În spiritul geros ne facem casă,
să dominăm, precum niște Comneni,
planeta nesfârșită, aburoasă.

VIAȚA CĂRȚILOR

◆ MIRCEA POPA

Delia Muntean sau întemeierea critică

Revista „Nord literar” din Baia Mare își face încet-încet drum spre potul valoric al revistele care încep să-și câștige un locul ei particular în configurația culturală și literară a momentului de față, luptând, de la o etapă la alta, cu acest filtru sever al acceptării ei în rândul revistelor care contează. În acest scop, ea și-a îmbunătățit profilul și aspectul grafic, și-a revizuit lista colaboratorilor cu greutate, a operat modificări în structura oficiului critic și a sectorului de relații cu străinătatea. Cele două decenii care au trecut de la înființarea ei, prin strădaniile și entuziasmul unor literați locali, între care amintim pe Săluc Horvat și Gheorghe Glodeanu, au reprezentat tot atâtea momente de examen literar și cultural, de armonizare a forțelor literare locale cu acelea venind din centrul de cultură transilvănean, care este Clujul. Această infuzie proaspătă de gândire și permanentă supraveghere și promovare a potențialului cultural local a făcut din revistă principalul mijloc de afirmare a Maramureșului la viața literară actuală, prin forțe proprii și forțe afiliate. Și-a regăsit locul în acest sistem reactualizat, atât festivalul de poezie de la Desești, onorat pe vremuri chiar de Nichita Stănescu și Adam Pusloici, ca și de alți poeți de primă mână ai țării, dar și „Zilele revistei de cultură „Nord literar”, care adună în fiecare mai forțe literare dintre cele mai diverse nuanțe. Așa s-a întâmplat și în acest an, când au fost de față aproape zece edituri locale, dar și edituri clujene de importanță recunoscută, precum „Școala Ardeleană, „ „Limes”, Casa Cărții de Știință, oferind cele mai noi și mai importante titluri ale anului. La lansări au luat parte scriitori consacrați precum Horia Bădescu, Ion Cristofor, Vasile Igna, Adrian Popescu, Radu Ulmeanu, Mircea Petean, Ion Mureșean, Daniel Săuca, Mircea Popa, Olimpiu Nușfelean, Menuț Maximian, unii dintre ei reprezentând și alte reviste literare din arealul sătmărean, sălăjean, nășăudean, clujean, precum „Acolada”, „Caiete silvane”, „Mișcarea literară”, „Conexiuni literare”, „Răsunetul cultural” etc. festivalul s-a bucurat de prezența managerului Dana Buzura-Gagniuc, a redactorului Delia Muntean, reprezentanților din consiliul consultativ Mircea Popa și Teodor Ardelean, a redactorului asociat Daniela Sitar-Tăut, Ana Olos și a numeroși poeți, prozator, colaboratori.

O frumoasă prezență în acest context a făcut-o Delia Muntean, cea care a preluat oficiul critic al revistei, alături de Gh. Pârja, și care a lansat cu această ocazie două dintre cărțile sale de critică, *Incursiuni în lumea cărților* (Ed. Mega, 2018) și *Pe muchia poemului* (Ed. Limes, 2024). Cele două cărți definesc deja un profil critic mai bine conturat, o bună familiarizare cu peisajul critic actual, de la debutanți la scriitori consacrați, ale căror eforturi de modernizare și corelare cu scara de valori actuale este vizibilă, atât în apertura notațiilor critice, cât și în încercarea de plonjare în profunzimea textului. O primă calitate a scrisului ei rezidă în atenția acordată scriitorilor tineri, precum Ioan Botiș, Tereza Filip, Gheorghe Pop, Nicolaie Scheianu, Carmen Dărăbuș, Ioan Dragoș ș.a.; iar cea de a doua în includerea în sumar a unor scriitori din Franța, Polonia, Israel, Rusia sau Italia. Cel dintâi volum selectează pentru demersul critic nume de scriitori ca Mircea Cărtărescu, Gh. Glodeanu, Răzvan Voncu, Nora Iuga, Al. Ruja, Adrian Babeți, Mircea Muthu, Cornel Ungureanu, Stan V. Cristea etc., vădind capacitatea ei de a se mișca pe largi teritorii ale literaturii contemporane, atât prin analize amănunțite, cât și prin aprecierea axiologică.

Cea de a doua lucrare este o carte de critică a poeziei. Restrângerea tematică nu înseamnă neapărat restrângerea listei de afinități mărturisite, întrucât majoritatea numelor selectate are vizează pe unii dintre cei mai buni poeți ai momentului actual. Între aceștia, merită să-i menționăm pe Horia Bădescu, Ion Cristofor, Ion Mureșean, Vasile Igna, Marcel Mureșeanu, Horia Gârbea, Aurel Pantea, Ion Pop, Radu

Ulmeanu, Liviu Ioan Stoiciu, Doina Uricariu, George Vulturescu, Dan Rotaru, Ioan Pinteă Viorel Mureșan. Dacă în primul caz e vorba de 65 de texte, organizate în ordinea cronologică a aparițiilor lor în presă, în cel de al doilea a reținut doar 38 de nume de poeți, pe care i-a organizat în ordine strict alfabetică. Examenul critic e unul evaluator din punctul de vedere al locului pe care poezia celor abordați îl ocupă în ierarhia scrisului contemporan, și a ingeniozității cu care se face cântărirea gradului de poeticitate pe care în avem în față. Diversitatea registrelor lirice, eforul de găsimă a modernității și post-modernității e cât se poate de vizibil în definirea profilului critic al celui abordat. În cazul poeziei lui Horia Bădescu se caută raportarea acestuia la o serie de motive esențiale, precum timpul, moartea, ființa, demersul artistic, sacrul, destrămarea, lumina, memoria, umbra, visul ș.a. E vorba de o poezie în care „ritualul tăcerii îmbracă într-o aură enigmatică sinele. „ Poetul Horia Bădescu este apreciat pentru deplina știință a versurilor, deoarece el a urmat școala adâncă a poeziei universale, devoalând rând pe rând toate secretele pe care le ascunde știința poeziei. În Cărțile viețuirii, ea vede un „proiect ontologic” de mari dimensiuni, în care ființa și ființarea lumii ridică pentru poet problema intersecției cu divinitatea, a modului în care omul răspunde la semnele sacrului. O metodă de a-l face înțeles este pătrunderea pe tărâmul tăcerii, acolo unde versul devine esență muzicală, iminent frison baladesc. Dacă Horia Bădescu iubește poezia clasică, îmbrăcând-o în haina ritmică și rimică exemplară, în sonuri cere devin repede imbold pentru a fi memorizate și rostite ca un cântec al frumuseții vieții și solarității dragostei. În schimb, contemporanul său, Ion Cristofor, apelează la scenarii alegorice insolite, condamnă veacul pătruns de toate relele și blestemele care-l coboară pe om, încearcă întemnițarea poetului pentru a-l sili să poarte botniță și a-l împinge la declasare și aservire (comentatoarea precizează chiar faptul că aversiunea veacului „se năpustește asupra eului liric”), silindu-l să rostească blasfemii irepetabile. Uneori zumzetul ludic se aude de la distanță, altelei ingeniozitatea recurge la invenții verbale, la imagism apocaliptic. Nuanța sapiențială colorează stilistica tradițională a discursului liric, invocând arhetipalitatea primordială. Evantaiul semantic al criticii Deliei Muntean devine tot mai atrăgător, cu cât înaintăm în lectură, cum e cazul cu excelentul eseu asupra poeziei Doinei Uricariu. Fără a avea cel mai mic complex provincial, criticul de la „Nord literar” devine tot mai incitant și mai sensibil la metamorfozele timpului poetic actual, vizând racordul la poezia națională a unor purtători de mesaj din Voivodina, precum Slavco Almăjan sau Ioan Baba, vizualizând aspecte ale modernității poeziei lui Ion Mureșan, rotunjirea lirică a lui Radu Ulmeanu, imprevizibilitatea lui Mircea Petean, tentația liliputizării semnelor poetice la Daniel Săuca. Pentru a-și limpezi viziunea de ansamblu, ea recurge la două metode, care i-au devenit cu timpul un fel de șocuri manieriste: 1) modul în care dicționarul înregistrează semantismul termenilor și 2) bibliografia exhaustivă a operei, dar care, spunem noi, nu oferă întotdeauna infailibilitatea exemplară. Înțelegând exercițiul său critic ca pe o cufundare în profunzimea textului și o descifrare a semanticii lui labirintice, Delia Muntean se poziționează mai aproape de cititor decât de autor, într-o fază vizibilă de inițiere și întemeiere critică cu vizibile repercusiuni inovative, care ne-au devenit de la un volum la altul, mai familiare și mai convingătoare. Așteptăm cu interes viitoarele evoluții.

◆ ANGELA-ANA GRĂDINARU

Despre antologii

Mai multe antologii publicate în ultimul timp, antologia în patru volume Poezia românească după 1945, cu 272 de poeți, de Ion Pop, Lirica românească de la începuturi până azi, în desfășurare (a ajuns la volumul VI), a lui Christian W. Schenk privitoare la întreaga poezie națională, Un secol de poezie română scrisă de femei, vol. I, de Alina Purcaru și Paula Erizanu și cele tot recente ale lui Mircea Moț despre un singur autor, Nicolae Stoie, și Delia Muntean: „Antologia din Pe muchia poemului nu înseamnă doar cele aproximativ patruzeci de cronici, recenzii, poeme critice, studii mai ample, sunt tot atâtea întâlniri de taină cu lirica românească” (autoarea în prefața Cuvânt de însoțire), suscită interes pentru un gen de literatură activ în zilele noastre. Antologiile rămân cu toate acestea o „cenușăreasă”, nu se prea intră în Uniunea Scriitorilor ca autor de antologii, nici nu se nominalizează antologiile în listele de pe wikipedia la „opere”, deși importanța lor pentru criticii și istoricii literari ca și pentru publicul larg mi se pare evidentă, atât în ce privește antologiile de autor, cât și în privința celor generale, generaționiste sau tematice. dintre care citez, pentru epoci mai vechi, Antologia poezilor de azi (1925) de Pillat și Perpessicius, Poezia românească de la origine până în zilele noastre (1673 – 1937) – antologie și studiu (1937), de fapt mici studii consacrate unui număr de 34 de autori, de Gheorghe Cardaș, Din poezia noastră parnasiană – antologie critică (1943) a lui N. Davidescu (le citez pe cele pe care le dețin în bibliotecă împreună cu soțul meu).

După război, după culegerea de poezie românească tipărită de E.S.P.L.A. în 1954, reluată în 1970, cu 128 de poeți, de Alexandru Piru și Ioan Șerb, în forma Poezie clasică română. De la Dosoftei la Octavian Goga, cu 128 de autori, menționez Poeți de la „Vieața nouă” (1968) realizată de un colectiv, cu un studiu introductiv al lui Dumitru Mîcu, și Antologia poezilor tineri a lui George Alboiu

La un adevărat „asalt” asistăm în anii 2000 prin Marius Chivu – o antologie de proză scurtă, Best of proza scurtă a anilor 2000, tot el cu Radu Vancu, acum câțiva ani: 111 cele mai frumoase poezii de dragoste din literatura română, Ion Bogdan Lefter, una despre Începuturile poeziei postmoderne (1977-1985). Dumitru Chioaru a coordonat volumul Noua poezie nouă, o antologie a poeziei române postmoderne, cu poeți ai generației ce-și zice 80 și a celei ce-și zice 2000, formând un tot liric și, aici, prietenesc. La sfârșitul anului 2020, Alexandru Petria a scos o antologie a poeziilor și una a prozelor „celor mai frumoase” din anul 2020, Cosmin Perța a coordonat una cu 53 de autori, intitulată Tu, înainte de toate, Irina Petraș a gândit și concretizat antologia Autoportrete în oglindă și în 2024 Cartea cărților copilăriei. Cum am devenit cititor/cititoare cu 104 colaboratori/ colaboratoare ș.a.m.d. O adaug și pe Antologia poeziilor în principal de amor pe care le-am citit în ultima vreme, adică în pandemie, anii 2020 și 2021, a mea, cu autori de la Dora Pavel la Toni Chira.

Din punctul meu de vedere antologiile sunt niște mai mici și mai mari istorii literare, mai ales acelea asemenea celei a profesorului și academicianului Pop, lucrări ce atestă maturitatea deplină a unei literaturi. În cele ce urmează o să mă refer la noua antologie la care lucrez și care sper că va fi gata pentru Gaudeamus 2024. Până antologia o să capete un nume, are ca temă „Părinți și copii”, adunând texte despre părinți, mame, tați, copiii lor, copilărie, viața de familie, chiar și despre bunici și nepoți. Cuprinde circa o sută cincizeci de autori de la pașoptiști până la contemporani. Am împărțit-o în trei, literară propriu-zis, o a doua parte cu comentariile pe care le-am făcut la mai mult de jumătate din texte și o a

treia parte cu fotografii de la autori, comentate și acestea, fie de mine, fie de autorii înșiși, ceea ce îmi place să cred că va constitui de asemenea o surpriză plăcută pentru cititori.

Am să dau două exemple de felul în care este privit un autor, unul este pomenitul Ion Pop: text, comentariul textului, fotografie:

ION POP (n. 1 iulie 1941, Mireșu Mare, Ardealul de Nord)

CU O PIATRĂ ÎN MÂINI (Renumitul cărturar, cu o piatră în mâini, azvârlită de mare pe o plajă, marea aruncă pe țărm pietre, una dintre acestea este în AD 2010 madeleina proustiană aducătoare aminte de mamă, mama tocmai a murit în luna lui septembrie a numitului an, și aducătoare aminte printr-o sinecdocă de mâinile ei muncite, zbârcite, aspre, mâini de săteancă, grele de greul trudei, cu degete groase, dedate o viață întreagă cu lucrarea pământului. Mâinile mamei au preluat parcă bătăturile mâinilor cărturarului pentru ca acestea să fie curate, „cu degete subțiri, mătăsoase”, să poată răsfoi mângâind paginile miilor de cărți atinse. Vuietul valurilor stârnește amintirea gemetelor și strigătelor îngrozite și îngrozitoare pricinuite de boala care a ucis-o fără milă, semn că moartea nu-i după merit, nu-i după faptele de sacrificiu ale unei vieți fără cusur. Este „vuietul sângelui speriat” al suferinței, corespondentul durerilor „mele tinere – toate luate și ele asupra ta”.

Fiul a legat mâinile mamei pe piept. A făcut un nod rotund, cât mai rotund, pentru mamă, la sfoara ca o „cătușă” la încheieturile împreunate pe piept, „cătușă” semănând cu un cerc ce simbolizează, așa cred, perfecțiunea și planeta Pământ. Nodul rotund – mama, Sfoara ca un cerc – Pământul, și înainte de coborârea în groapă a sicriului tot el dezleagă în chip eliberator nodul. E momentul plecării, un moment de confuzie. „Cătușă” de la încheietura mâinilor mamei nu mai e a mamei. O fi atunci a lui? Și nodul va fi al lui? Propriile mâini i-au devenit deodată mai grele, și vocea. Ultimul vers, „în dezlegarea de-acum, de noduri în destrămări de spume”, subliniază un lucru: la sfârșitul sfârșitului nu mai există înțelesuri, nu mai sunt fapte, suntem în ceva indeterminat „amestecând ape și sânge, pietre și voci”... Un text foarte frumos, a cărui frumusețe și sensibilitate, și dureroasă și demnă, se împlinește prin rimele discrete ca niște lacrimi – așa mi le închipui – în stare să întindă pielea mâinilor mamei, s-o înmoaie, s-o catifeleze, în prima strofă rime masculine: „împăcat”, „curat”, „întunecat”, mai încolo câteva feminine, două gerunzii și ultimele două, de încheiere, „anume”/„spume” – „spume” este cuvântul-sinteză al textului și al ultimelor clipe pământești, epitom fizic și imagine a nimicului.)

Ion Pop cu mama lui

Cu o piatră în mâini, lăsată-n nisip de mare
mă gândesc la mâinile tale, mamă,
din amurgul aceluia septembrie
în care-ai plecat, – aspre, tot mai grele
pe măsură ce ți se retrăgeau sângele, gemetele.
Ca acum, acest val ce se liniștește, împăcat
în verdele apei, curat.
De-atunci, mai grele parcă
îmi sunt și mie mâinile
și glasul ceva mai întunecat.

Mai degrabă ușoare și limpezi
mi-au fost prin ani. Îmi preluaseși parcă
toate bătăturile viitoare, zgomotele toate.
În palme,
pe degetele tale groase, ca de bărbat,
ți-au rămas urmele zilelor de pe coada sapei,
de pe mânerul secerei, de la-ngropat și dezgropat cartofii,
de pe aluaturi și tăvi, în fața cuptoarelor
de la cantina săracilor de odinioară,
de pe pânzele trudnic spălate
de petele noastre și ale altora.

Și acele bătături nevăzute, poate prea multe,
pe inimă.
Toate
pentru ca mâinile mele să rămână curate,
cu degete subțiri, mătăsoase,
să nu cumva să zgârie pagini, să poată
mângâia delicate cotoare de cărți, să țină cu-ndemânare
creionul și penița.

Și gemetele din zilele tale din urmă,
urlete-aproape, sub soarele calm, sub vița
de vie așa de indiferentă, cu strugurii
trecând spre albastrul lor calm și sigur,
o, strigătele acelea în care
se topiseră toate cuvintele, ca să lase
doar un fel de vuiet al sângelui speriat!
Erau în ele, știu acum, și durerile mele tinere – toate
luate și ele asupra ta, pentru ca ziua să mă găsească
cu o muzică nouă în gând, cu ochii în clară lumină.

Unde vor fi, toate, acum? Și de ce
îmi simt mâinile tot mai grele, vocea mea grea?
Să se fi și făcut, oare,
succesiunea? Moștenesc, așa,

fără să-mpart cu nimeni,
asprimi și răni, zgomot și gemete?
Crezusem, totuși,
că-n seara când ți-am așezat, grijuliu,
pe piept mâinile, temându-mă
ca nu cumva prea greu să te-apeșe,
faceam și un fel de nod: mai rotundă făptura să-ți fie,
în cercul curat unde să poți pace
să ai în sfârșit, pe vecie.

Dar se pare că nu – și așa se face
că atât de des în vis îmi apari,
tocmai aici, pe un țărm de mare, cu ape
mai mult învolburate. Care rup, iată, și cercurile.
Și al tău, și al meu, ca aproape
să fim din nou, în pacea cea nouă, mai drept cântărind
trudele și durerile vechi, amestecând
ape și sânge, pietre și voci.

Să-ți regăsesc, să pot mângâia iarăși
mâinile dragi, în sfârșit netede, șlefuite anume
în dezlegarea de-acum, de noduri în destrămări de spume.

10 noiembrie 2010

(în volumul În fața mării, 2011)

Al doilea exemplu este Ion Cristofor:

ION CRISTOFOR (n. 22 aprilie 1952, Geaca, Cluj)

SFATURILE MAMEI PE PATUL DE MOARTE (mamele sunt bătrâne, sunt slabe fizic, uneori le socotim proaste, nu mai sunt din epoca noastră, însă poetul într-un mod subtil, dându-și în aparență o palmă, ne dă o palmă nouă, celor ce nu credem că mamele la vârste înaintate sunt într-adevăr în vârful înțelepciunii. Îi zice fiului „superficial”: cărbunele și diamantul sunt același material făurit de Dumnezeu, sigur că având deosebiri, diamantul face bani, sigur că te murdărești lucrând cu cărbunele, cărbunele nu pare că valorează mai nimic în bani, însă iarna te încălzești vârându-l în sobă, cu diamantul sub pernă n-o să te încălzești niciodată și o să stai și cu inima cât un purice să nu ți se ia de vreun fur (azi, afară de hoți, statul cu cine știe ce taxe mincinoase și băncile ce te momesc cu credite și iau comisioane mari ori dau dobânzi mici la conturi etc.). Mamele au o scară a valorilor, cu care ne familiarizează de-a lungul vieții verbal și prin fapte, și, nu știu cum se face, cu cât anii trec ne însușim pe nesimțite, dar ferm, această scară de valori.

Pare neconvenabil ce-o să spun în continuare, însă cred că poetul prin gura mamei vrea să ne transmită adevărul (e al lui și al celor ce credem în același lucru/ aceeași învățătură): de-a lungul secolelor, ceea ce ne-a salvat ca nație și ne-a purtat mai departe a fost sărăcia, nu bogăția. Cine nu crede în așa ceva degeaba îți bați gura. Asta nu-i pe înțeles, doar se simte cu inima.)

Ține minte fiule
mi-a spus cândva biata mea mamă

acum răposată
în timp ce îndesa cărbunii în soba de tuci
cărbunele e frate bun cu diamantul

Dar oricât ți-ar părea de ciudat
diamantele sunt cu mult mai murdare
decât negrii cărbuni
în plus nu-ți vor ține niciodată de cald
și nu-ți vor da liniște să dormi

N-am înțeles nicidecum prea bine ce-a vrut să spună
biata mea mamă
era o femeie atât de săracă și atâta de simplă
avea mereu palmele negre de pământ de praf de cărbune

Pe patul de moarte doar atât mi-a șoptit
fiule nu uita să dai diseară apă la vite
să te închini și să-ți spui rugăciunile
cele pe care te-am învățat de mic

Și mai ales nu uita
că-n ziua de azi
ca să mănânce o pâine
bietul om e silit
să înghită și mult rahat

M-am silit să te învăț
aproape trei ani
să deprinzi vorbele

De acum dragul meu
va trebui singur
o viață întreagă
să înveți ca să taci.

Afară, la geam
apunea nevăzut
câmpul de maci.

(în volumul Gramofonul de pământ, 2014)

◆ DAFIN MUREȘANU

Matca

- Vă dezumanizați, doamnă!
- Să știți că da, dar n-o fac cu plăcere. Parcă-mi era mai bine înainte când mă aflam om.
- A început demult?
- Ce?
- Dezumanizarea!
- De mulțisor, dar mi s-a amplificat de când mi-a crescut fata. M-am luat după ea din dragoste.
- Dintre plăcerile care v-au mai rămas...
- Niciuna! Poate aceea de a mușca.
- Urlați?
- Cât e ziua de mare. Uneori și noaptea, când trecem amândouă prin suburbiile burgului.
- Faceți ravagii?
- Oho! Am dat foc la toate steagurile albe!
- Voi sunteți cei care ați stors lămâi în ochii orbilor?
- Noi! Dar n-o mai facem! S-au apărut mult peste bănuielile noastre și au omorât cu privirile lor goale și cu mâinile lor de var mai bine de jumătate dintre ai noștri.
- A fost suprem!
- Dar statuile moarte de mult de ce le ucideți iar?
- Numai pe cele care mai mișcă! Controlul salvează poporul.
- Și cărțile?
- Scăpăm de ele încet-încet. Vom scrie altele.
- Despre ce?
- Despre gloria nimicului, despre inexistența strămoșilor.
- Parcă aud muzică!
- De la subsol. E o nuntă de șoareci albi...
- Cu ochii roșii!
- Nu mă întrerupe! La sfârșitul petrecerii le vom da foc!
- Va fi un miros pestilențial!...
- Îl vom introduce în parfumurile viitorului.
- Pot să vorbesc cu soțul dumneavoastră, doamna Gertrude?
- Nu puteți, domnule ziarist! E mort.
- Atunci cu ginerele...
- Și el. Tot mort. Căzuți la datorie!
- Mă oripilați! Spuneți-mi că nu-i adevărat!
- N-au vrut să-și petreacă vacanța cu noi.
- O să vă recăsătoriți în acest an sau o să vă prăjiți la soare singură?
- Eu sunt Matca! După fecundare îi eliberez.
- De pe când erați om de ce vă aduceți aminte?

–Țin mine că ați fost o dată pe la noi. Eram copilă și m-ați ajutat să urc în scrânciob. Plângeam cu hohote, pentru că mă bătuse tata când mi-am pierdut o batistuță.

–Îmi stârniți amintiri plăcute. Păcat că v-ați înstrăinat de noi!

–Nu mă pot întoarce, scriitorule! Mi-au crescut urechile și ghearele!

–Mă tem pentru viitorul vostru, doamnă Gertrude!

–Teme-te pentru al tău, omule! O să mă ierți dar în seara asta trebuie să incendiez o pagodă.

Astea au fost ultimele ei cuvinte la întâlnirea noastră, fiindcă a început să bată grindina și câțiva bulgări de gheață, care nu știau cine este, i-au zdrobit osul frunții, de după care doi șerpișori purpurii s-au strecurat pe caldarâm și s-au îndreptat spre templul buddhist.

PS

Duminică mă voi duce la Havana, pentru un reportaj despre Golful Porcilor. Iar va rămâne Livia singură.

Asina și soțul ei Bukow

–Unde-i măgarul nostru? o întreabă morarul pe morăriță.

–S-a dus cu măgărița în podul șurii!

–De ce nu mi-ai spus și mie? întreabă el.

–N-am știut că te interesează.

–Și ce fac acolo? Du-te și vezi, dacă te roade misterul! îl pofteste Mădălina, stăpâna morii de apă de pe Pârâul Hențului, apoi se uită în oglindă și se scutură de fânul care i-a rămas în plete de pe vremea când era fată.

De la ferestruica șurii, măgarul și măgărița fac semne din urechi unui cal arab, care tocmai s-a nimerit să treacă prin fața morii. A venit să viziteze Cascada Miresei, nebănuind câte capcane-l așteaptă.

O rândunică și-a curățat cuibul apoi alăptează doi pui cu penele abia ivite. E un loc aparte, pe care soarele-l luminează toată ziua.

În depărare se aude orașul, ca la o oră de dragoste păcătoasă. Norii s-au tras în cer, la umbră.

Calul arab a dat peste un câine rău și l-a călcat în picioare. E mai înțelept și se retrage de unde a venit. Măgărița și soțul ei, Bukow, râd de se clatină șura, apoi coboară îmbrățișați.

Peste tot, numai fluturi, ca niște flori!

La sute de leghe, țărnul ascultă minciunile mării și jurămintele ei că va renunța la omucideri.

Aici, la moară, păstrăvii se zbat să ajungă sub roată, unde-i apa mai adâncă.

În țării, un uliu, ca un derviș rotitor, milenar cartograf care bagă groaza și-n puii din ou.

E vara în toi, în curtea școlii au crescut buruieni. Brusturii stau să treacă gardul. Țipenie de copii pe terenul de volei și-n grădina de legume.

Toți sunt în pădure sau la Lacul Rece.

Pe prispă, morărița se piaptână și își smulge firele albe.

Morarul s-a trezit din ațipeală și strigă sfâșietor:

–Mădălina, unde-s măgarul și măgărița noastră?

–Mai m-ai întrebat! răspunde femeia, resemnată.

Fierbe toropeala! Fericiți cei-i care au parte de umbra soarelui.

Calul arab galopează spre sud!

◆ IUSTIN MORARU

Poezie

AER ȘI CER ȘI PUȚIN VIITOR

Soției mele, Anca.

„Nu pot să mă-ntorc,
Să trăiesc din nou,”
Îmi spune, iubita, căzând
Din marele zbor interior.

A tras, după ea, în cădere,
Întregul meu cer, cu soare cu tot,
Sfâșiind pânza grea a memoriei
Cu mâna întinsă spre Dumnezeu,
Cerând ajutor.

„Am murit mereu, rătăcind,
Dar, Doamne, al îndurărilor, vreau
Să te trăiesc iubind.
Dă-mi aer și cer și puțin viitor.”

BARCA SPRE SINGURĂTATE

Nu mă mai aștepta
Draga mea umbră.

Eu am plecat din lumina
Noastră de ieri
Pentru o vreme cât totdeauna.

Nu era loc pentru doi
În barca spre singurătate.

CITITOR TĂCUT, LA FEREASTRĂ

Într-un colț, la fereastră,
În biblioteca din sufletul meu,
Dumnezeu citește mereu.

Îl văd ca în vis, Îl aud
Printre picăturile rare de ploaie

Care cad metronomic
Pe pervazul albastru și ud.

Îmi citește cărțile încă nescrise,
Nedezvăluite.
Pe o filă vie de eternitate
Deslușește imaginile
Lumilor mele trăite și stinse
Sau doar răsfoite.

Nu surâde, nu clipește, doar este
Poartă de cântec în marea poveste.

Mă apropii dar nu reușesc
Să-mi văd peste umărul sfânt
Zborul scris în mister
Cu mâna Lui de lumină
Pe cerul meu efemer.

COCORI ÎN AMURG

Bătrânul uitat de Dumnezeu
La fereastra iluminării
Înainte de salt
Cutreieră depărtări ofilite.

Cocorii pleacă din nou
Vălurind depărtarea-n amurg.

Unghiul lor sfâșie pânza
Întinsă a cerului blând.

Zilele lui migratoare
Adunate pe firul
Subțire al vieții
Mai pâlpaie încă
Pregătindu-și plecarea.

GLORIOȘI ÎN UITARE

Bucuria dă-n clocot

În pomul statornic al vieții

Răsfiat prin cer.

Fruite exotice, necunoscute

Își ocrotesc semințele –

Cuie de veșnicie

Bătute în efemer.

Din adâncuri, părinții

Glorioși în uitare

Înaltă cu mâinile-ramuri

Cerul luminii din noi peste

Primăverile cotropitoare.

ÎNTOARCEREA ACASĂ

Răzvrătit de dor

Până și fluviul

Îngenuncheat în mare

Se ridică la cer

Și se întoarce acasă

Să-și retrăiască izvoarele.

ROD ȘI UITARE

Soare de toamnă, lumină de miere

Revărsându-se blând

Peste copacii mirați că nu au putere

Să-și apere frunzele luate de vânt.

Iubire în toamnă, rod și uitare,

Inima verii retrasă în trunchi.

Cântecul nostru de odinioară

Flacăra stinsă, cenușă și junghi.

Frunzele-nvinsele, clipele candelor

Migrează în stoluri spre alt efemer.

Vindecăt de trecut îmi trăiesc bucuria

Decantată curată

Peste drojdia sfântă a zilei de ieri.

O LUMÂNARE

Sporim lumina lumii iubind.

Mintea lui Dumnezeu se extinde

Cu fiecare licărire de gând.

Focul nostru e veșnic

În lumânare.

Doar când uităm să mai fim

Ne arde, ne doare.

MI-E DOR

Mi-e dor de tine, tată

Al luminii din cerul ochilor mei,

De umbra ta uitată,

Pe pragul spre niciodată,

Când ai plecat, fără să vrei.

Mi-e dor de tine, tată

Al lumilor prin care mă porți

Și acum, însoțindu-mă

De dincolo de adiere

Timpului, gândului stins

Învăluindu-mă-n aura ta

Să cred că mai poți să te-ntorci.

Mi-e tare dor, tată,

De îmbrățișarea din vremea

Călătoriilor noastre prin nevăzut,

De cântecul tău pe care nu-l mai aud

De când adâncești depărtarea, ca stea.

Mi-e dor să ajung, și eu, călător ulterior

Dar mai rămân, o vreme, pământ

Și floare, și râu și pădure în zori,

Și așteptare în pragul luminii

Din care răsari, uneori.

MĂRUL CĂZUT DE PE RAM

Astăzi m-am împrietenit cu ea,

Cu moartea mea.

Venise să vorbim despre trecerea

Peste pragul de inițiere

În imponderabil.

Am primit-o la masa bucuriilor mele.

Părea blândă și fără putere.

–Ia tot ce-ți pofteste inima,

Ia tot, pustiește-mi

Masa vieții și pleacă!

-Nu pot că n-am inimă
De hrănit cu zboruri
Și alte iluzii nevindecate.

-Bea din cupa curată
A sufletului meu
Înflorit în lumină!

-Nu pot că mă arde
Veșnicia lui incurabilă!

-Închide-mă-n noaptea
Ce mă cuprinde acum
Și stinge-mi ziua de mâine!

-Nu pot că lumina și umbra
Sunt doar ecoul în lume
Al respirației lui Dumnezeu.

-Ai venit, totuși!
Flămândă și necruțătoare.
Îmi devastezi grădina
C-o adiere vestitoare de ger.

-E toamnă-n pomul vieții,
O toamnă nouă, binecuvântată!
Culeg doar fructul copt,
Doar trupul părăsit, căzut.
Viața-ți rămâne s-o trăiești
Încă odată, în altă grădină
Unde voi veni la cules,
Mereu așteptată.

Apoi a dispărut, s-a topit.
Nu mai era. Nu mai eram
Decât umbra în invizibil
A mărului căzut de pe ram.

◆ FLORINA JUNCU

Poeme

Cartografie

Ne crucificăm imaginea pe rama unui portret
privește și crezi
omul din tablou e pâinea lui Dumnezeu
omul din poză e frumos și bun
și toți trăiesc intens acum
trăim ca și cum viața asta ar fi reală
între rame se întâmplă totul
chiar dacă dincolo e vidul
ca o prăpastie între visul tău și visul meu

am văzut
pe harta sângelui nostru
este cartografiat abisul
și are adâncimea a o mie de iubiri
știi
hărțile sângelui sunt pentru viețașii
care pot să respire
aerul rarefiat dintre prea multe lucruri
și dintre nepărăsiri prea puține.

Ceață

Și dintr-odată m-am temut
că prea luam în serios
ceața prin care mă priveau
oamenii și păsările și orele
cu ochi de ceață și mai ceață
prea luam în serios partitura primită
ca și cum eu aș fi fost eu însămi
surprinsă în mișcare de înot
dintr-un basorelief în altul
în tot mai înaltul
căderii celei mai de jos
și teama mea s-a transformat
mai întâi în sârmă ghimpată
trăgându-mă la mal nevătămată
apoi în pală de vânt încremenit în aer
ca un perete de sticlă foarte câine
pus de pază între ceață și mâine
și m-am temut că prea luam în serios
teamă mea care se rostogolea

din sticlă se transforma
în oglindă fermecată
ceața era
în mine ferecată.

Crucificări necesare

Ne-am pierdut
în pădurea asta
de cruci
multiplicate obsesiv
până aproape de infinit
doar ca să avem
așa de rezervă
pentru crucificările necesare
ale Hristoșilor cei de toate zilele.

Cuvinte zei și oameni

Cuvinte zei
cuvinte oameni
se nasc în fiecare zi
fără emfază
pe buze pe hârtii
și pleacă în lume dintr-odată
să vindece orbii și leproșii
care sunt prea ocupați
cu muritul de fiecare zi
trimițând la vânătoare
cuvinte pocnitoare
ieșite din găoacele lor
cu zgomote pătrunse de importanță
ca niște pui de găini
alergând după o mărgică salvatoare
pe care s-o depună
la picioarele oamenilor țesători
de pânze păienjenești
nu putem acoperi cu ele
lipsa de noi
în Dumnezeu

hai să plecăm
într-o vacanță de ritualuri
să rostim cuvinte zei
să scriem cuvinte oameni
vor veni printre noi
să ne îmbrace
în piei de Adami și de Eve

ieșiți pe brânci
din iadul mântuirilor greșite.

Dincolo de cuvinte

Nu l-am putut ucide
pe Dumnezeu
mai ușor ne răzbunăm,
pe întâi născuții săi
am luat cuvintele
de păr
să le flagelăm
până la moarte

dar oricâte cuvinte mor
întunericul rămâne la fel
și prima gură de aer
tot doare
ultima respirație
rămâne în căutare
de sensuri
dincolo de cuvintele supraviețuitoare.

Frumusețe

Trandafirii mei umblă dezbrăcați
fără pic de pudoare
nerușinați
își expun trupurile goale
în fața vecinilor
cu ochii arși
de frumusețea lor
sălbatică
țâșnind prin aer ca un bici
usturător

în fiecare dimineață
își netezesc petalele ispititor
păsările se aruncă în zbor
pentru o picătura din roua sfințită
de sufletul lor

doar vecinii au stricat armonia
bătând în poartă
cu topoare în mâini
voiau să stârpească răul
de la rădăcini

trandafirii mei și-au deschis
toate florile
ca pe niște mâini de vrăjitoare
și toată lumina din grădina mea
s-a transformat în cântece de sirenă
numai bune de îmblânzit
suflete eretice.

La păscut de mântuire

Turme de spaime
au năvălit în oraș
au călcat totul
în picioare
cu tălpile goale
pline de solzi
cu rânjetul pe buze
s-au lăsat devorate
de oamenii de la balcoane
pe nerăsuflăte negândite
au dat năvală
în sânge în oase
au paralizat tandrețea
îmbrățișărilor izgonite
din cetate.

S-a lăsat ceața
în oamenii de la balcoane
respirațiile nu mai suflă
în pânzele corăbiilor
care ne purtau altădată
dincolo de orizont
respirațiile doar ridică praful
în nori groși
care cheamă lăcustele
mâncătoare de mântuire
să îi scape pe oameni
de ea
și de ei înșiși.

Ratare personală

Eu am vrut să fiu bună
și dulce și caldă
dar întâmplările inimii
scrâșnesc din toate oasele
și simt cum fiecare oscior
se lipește de cuțitul său mângâietor

trecătorii de pe alei circumvoluționare
se uită și îmi strigă
prea ți se bâlbâie înălțarea
pe cerul înstelat al lui Van Gogh
stelele ălea imense
nu te recomandă
n-ai tu dexteritatea
stingătorului de foc
în doi timpi și trei amânări.

Regii

cu inimi de bazalt
coborau din palate de-a-n călare
azi pe stele norocoase
mâine pe stele polare
păzite cu grijă în herghelii regale
să nu le poată atinge vise
fără preamărirea necesară
ale muritorilor de lumină
cu inimi aer
și cu inimi apă

Cerul este gol!
strigau regii cu inimi de bazalt
veniți în grajdurile regale
îngenuncheați lângă coapsele stelelor
să luați lumini proaspăt fătate!

Inimile aer și inimile apă
au început să bată
în uragane de gânduri
și în valuri de gradul al doisprezecelea
de sete de viață
loveau vânt și apă în bazalt
respirație cu respirație
cuvânt după cuvânt
până când
bazaltul a devenit pământ

stelele toate fătau în grajd
mânji călători prin vise rebele
și a ieșit puzderia de stele
pe cerul oamenilor
cu inimi furtună.

◆ SORIN GRECU

CETĂȚEANUL DE ONOARE

L-au dezgropat în procedură de urgență
pe idiotul vizionar al Estului Sălbatic
povestitorul charismatic
înainte de a-l lichida ca pe-un câine
(aflaseră că-n Istorie se făcuse deja Mâine)

totul în timp ce lovită parcă de-o demență
gloata înfuriată pe bune
dorea de data asta eroul să-și răzbune
prin urmare
sforarii convingși că indiferent de întâmplări
dețin o mulțime de depanări
și cosmetizarea-i singura lor salvare
au reloaded niște trucuri ce pentru mulțime
se perpetuează din vechime:
regizorii din capitală veniți cu o diligență
i-au periat rapid mortului hainele după care
i-au refăcut (cu ace) zâmbetul serafic
i-au dat pe față cu o tonă de fard
și l-au fixat vârtos cu sârme de-un gard

iar când la final lucrarea a fost gata
au ascuns sapa și lopata
i-au agățat la piept medalie și dup-un grafic
stabilit cu mare atenție de către ei
au început cu aplomb maratonul fotografic

curând
lupi mari sau mici – ca niște mielușei
treceau prin fața obiectivului pe rând
mulțimea – îmbătată cu șpriț de vară
uitase că Omul lor fusese ucis alaltăseară

pământul se micșorase: bobor senatori deputați
în valurile suareei dănțuiau ca frați
rânjeau cu toții mesmerizați

la poză
prezența alături de eroul deja emblematic
denotă un străvechi adevăr: în Estul Sălbatic
viața-i frumoasă tuberoză!

ZI-LE SĂ-ȚI LASE MOȘTENIREA ÎN PACE

la ceas de seară
atunci când din iarnă direct într-o vară
pășești de pe scara sprijinită invers
și mai vezi și cum o viață trăită anterior zace
în timpul submers

NIVELUL INFERIOR AL MIRACOLULUI

Pari copilul săracit al oracolului
peticit în șabloane și nesfârșite coincidențe:
incidențe
ale luminii cu mărgelile oceanelor caleidoscopice
filtrate prin ochiul ciclop
al timpului definit de stratageme
înșirate pe sfoară – morfeme

halucinante viețile oamenilor niște cirezi
ale cerului pe care-l descifrezi

se petrece pe-aici o minune:
atârând în genune
ești păstrat în miezul spectacolului
aparent la nivelul inferior al miracolului

UN BALON RĂTĂCEA (CA MINE) PE STRĂZI

Ciudad: balonul fără stăpân tocmai părăsise
manifestația de Ziua Europei la Cluj
cu aerul că scăpase de-un sluj
purtat de vânt printre oameni/mașini pe orizontală
sălta ușor și pentru prima oară în scurta-i viață
balonul roșu lipsit de ață
părea chiar dominat de niște vise

vedeam cum fețele trecătorilor – inițial o foaie goală
când balonul trecea se colorau și ele cu speranță

aveau privirile brusc trezite ușor invidioase
față de nebunul care tocmai evadase
pe cont propriu și – tragic – se bucura de vacanță

ȘI N-AI CE FACE...

scriind culegi de fapt și tu niște flori
pe-un câmp împestrițat de muribunzi
inși furibunzi
se-nvârtesc pe-aici dau capace
începe să-ți fie indiferent dacă trăiești sau mori

ÎN FIECARE ZI PIERD SUFLETELE DE PLASTILINĂ

ce până ieri stăteau ciopor pe capul meu
Dumnezeu îmi trimite și câte unul real
(trocul pare corect ba chiar ideal)
încercărilor le supraviețuiește doar materialul greu
iar apa din vase devine – tot atunci – alcalină

mi se retrag în neștire și sufletele de carton
năvăliseră peste mine cândva ca-ntr-o cantină
atruse de căldura/ sclipiciul flăcărilor de neon
înfometate și mai mult de rezonabila-mi vină
(deși ne aflam ca azi – în carantină)
de-a mă închipui un gen de supraom

eram de fapt mașinist în spectacole bonton

se pare – acum – după diluvii și permutări
vapurașele au pornit spre niște depărtări
(tragicele și interioarele acestora mări)
își consumă destinul din plastilină și carton
cu toate că în sinea lor se consideră pepite

sufletele statornicite
sau cele curate – deși mai nou venite
se acordează la perfecție cu dumnezeiescul ton!

UMBRE – UN EL ȘI O EA

o fotografie de Thom Poledna

Un el și o ea – un televizor și o televizoară
(el – superficial dar și ea – cam ușoară
fiindcă locul minții îi fusese bifat cu X
de un proiectant sastisit și prolix)
cei doi au ieșit la o plimbare de seară
pe străzile orașului aparent al nimănui
politicoși fără să apese pedala Timpului
de fapt nu făcuseră asta niciodată
pentru că n-au fost învățați de mamă și tată

aveau din naștere sufletul de ciocolată
ambii creați pentru a le fi consumată
energia – de-o altă forță ce nu se pierde-n van
diferită de-a oamenilor de celofan

admirau preajma încotoșmănați în vise
(multiple – cu ambalajul intact – deși ucise)
se plimbau căci între timp și viața lor evadase
la fel de pustiită pe-o visătoare strasse

CLUJUL REPTILIAN

După fotografiile lui Thom Poledna

Orașul își revarsă în voie zoaiile și hula
cronovizorul redă imagini intermitente cu Stoker
luând trenul spre Bistrița – după un poker
jucat la Royal – pentru a se întâlni cu prințul
Dracula

peste Cluj năvălesc gigantice reptile
puțini le observă și doar unu-doi inși te cred:
majoritatea spune că vinzi
brașoave despre-ale burgului ultime zile

transformat într-un LED -
orașul sticlește prin întunecate oglinzi

Din seria „Minima Moralia”

◆ STELIAN GOMBOȘ

Curajul

Moto: „Nu te teme turmă mică!...” (Sf. Ap. și Ev. Luca 12, 32)

Într-o lume descurajantă și descurajată se impune a se vorbi despre curaj și bărbăție, curajul fiind, dintotdeauna și întotdeauna, o calitate și o virtute incontestabilă. Da, curajul, nu tupeul, nu impertinența, nu insolența, nu indolența, nu obrăznicia ori nesimțirea!...

Altfel spus, chiar merită să ai curaj, acolo și atunci când trebuie și, mai mult, să-i admiri pe oamenii curajoși, hotărâți, fermi și demni, raportându-te la ei ca la niște exemple, pilde și modele vrednice de urmat!...

Căci, ce altceva au fost Sfinții, Eroii, Martirii, Mărturisitorii și Mucenicii acestei lumi și acestui neam sau popor dacă nu niște oameni plini de bărbăție și curaj, care au avut tăria sufletească și capacitatea morală de a spune binelui bine și răului rău, de a spune da acolo unde era da și de a spune nu acolo unde era nu, adică de a accepta și admite numai ce trebuia primit și de a refuza sau respinge ceea ce trebuia îndepărtat și înlăturat!...

Și noi trebuie să procedăm la fel, cu tărie, cu responsabilitate, cu dreptate, cu fermitate și cu dreptate, ba, mai mult, încurajând și îmbărbătând!...

Dumnezeu nu este de acord cu căldiceii, lașii ori slăbănogii, fără determinare și consecvență, pe care, ne avertizează, prin Cartea Apocalipsei, „că-i va scuipa din gura Sa!...”

Noi, toți, așadar, suntem chemați la curajul mărturisirii, la curajul asumării, la curajul îndreptării și amendării, întoarcerii și convertirii, sancționării și corectării!...

Prin urmare, noi suntem chemați să avem curaj, chiar cu riscul de a deveni incozi, apărând, propovăduind și mărturisind adevărul, care, de foarte multe ori, deranjează și chiar supără, însă tot el este acela care „ne va face liberi!”

Mântuitorul nostru Iisus Hristos chiar ne-a îndemnat să îndrăznim, să avem curaj, să nu ne temem, căci „El a biruit lumea!”

Bunăoară Sfinții, de pildă, au ajuns la simplitatea pură pentru că au depășit în ei înșiși orice dualitate, orice duplicitate, spune Sfântul Maxim Mărturisitorul. Ei au depășit lupta dintre suflet și trup, dintre bunele intenții și faptele pe care le săvârșesc, dintre aparențele înșelătoare și gândurile ascunse, dintre ceea ce pretindem că suntem și ceea ce suntem de fapt. Ei s-au „simplificat” pentru că s-au dăruit în întregime lui Dumnezeu. Este motivul pentru care se pot dăruia în întregime și oamenilor în relațiile cu aceștia. Dacă evită uneori să numească cu brutalitate pe nume slăbiciunile acestora, o fac pentru a nu-i descuraja și pentru ca și în ei să sporească rușinea, delicatețea, recunoștința, simplitatea și sinceritatea.

Sfinții (ne) dau/inspiră curaj întotdeauna. Uneori ei micșorează pentru aceasta proporțiile exagerate de închipuire pe care oamenii le atribuie prin imaginație slăbiciunilor lor, păcatelor și patimilor lor. Ei îi vindecă de sentimentul deznădejdiei sau al neputinței totale. Dar uneori ei reduc de asemenea și orgoliul celorlalți cu un umor delicat. Ei surâd dar nu râd cu zgomot sau sarcastic.

Alteori în fața faptelor imorale și a patimilor condamnabile ei își arată seriozitatea dar nu inspiră niciodată spaimă. Ei acordă o valoare infinită celor mai sărmani oameni, pentru că întrupându-Se Fiul lui Dumnezeu Însuși a dat această valoare infinită tuturor oamenilor. În fiecare om ei îl văd pe Iisus Hristos, cum spun în cugetările lor unii Părinți duhovnicești. (Pr. Dumitru Stăniloae, Rugăciunea lui Iisus și experiența Duhului Sfânt, Ed. Deisis, Sibiu, 1995, p. 47).

În altă ordine de idei, în sens cotidian, obișnuit, curajul este atitudinea (capacitatea, caracteristica), specifică unor oameni, care înfruntă cu îndrăzneală sau temeritate pericolele. Din punct de vedere moral, curajul orientat spre scopuri nobile, este considerat virtute. Omul curajos este un exemplu pozitiv sau chiar un model pe care ceilalți îl adoptă, uneori.

Curajul este o trăsătură de caracter opusă lașității, particularitate regăsită în paleta caracteristicilor oamenilor care nu-și pot stăpâni frica. Omul curajos luptă cu primejdiile, în timp ce lașul are o atitudine contrară, orientată spre evitarea acestora.

De regulă, omul curajos este considerat un om demn, cu suflet nobil, în schimb lașul este opusul acestuia, adică i se pune eticheta de om nedemn și ignobil.

Diferența dintre curajoși și lași nu are la bază criteriul lipsei, respectiv existenței, fricii, ci al existenței sau nu a forței morale de a înfrunța sentimentul de teamă. Acest sentiment îl regăsim în cazul celor din prima categorie, însă lipsește în cazul lașilor.

Cu alte cuvinte, curajul și frica nu se exclud reciproc, întrucât aceasta este prezentă la orice om, dar numai omul curajos o înfruntă prin asumarea riscurilor generate de pericolele ce pândesc societatea. Omul curajos nu este un om neînfricat, ci un om care își asumă riscul de a înfrunța pericolele sau primejdiile.

Mark Twain spunea: „Curajul înseamnă rezistența la frică, stăpânirea fricii, nicidecum absența fricii”.

Iar conform lui Nelson Mandela: „Curajos nu este cel care nu are frică, ci acela care reușește să și-o învingă”.

Nu există oameni normali cărora să le lipsească sentimentul de frică, indiferent că sunt curajoși sau lași din fire, și nici oameni normali care să nu aibă dorința de a face acte de bravură. În principiu, omul este programat să evolueze, ceea ce înseamnă că are voința de a avea realizări importante.

Dacă așa stau lucrurile, atunci de ce anumiți oameni devin curajoși, unii devin lași, iar alții ajung să aibă o conduită bivalentă sau duală (uneori sunt curajoși, alteori sunt lași)? Care este explicația?

În primul rând, deși au multe asemănări sau aspecte comune, oamenii sunt, totuși, diferiți. Nu există doi oameni identici. Nici măcar gemenii monoziagoți nu sunt total identici.

În al doilea rând, indiferent de zestrea sa genetică, fiecare om are propria personalitate, care are aspecte specifice în raport cu trăsăturile sau caracteristicile celorlalți. Unele dintre aceste trăsături sunt influențate sau chiar schimbate de către factori multipli (mediu, educație etc.)

Într-o altă ordine de idei, din punct de vedere etimologic, cuvântul curaj provine din latinescul *cor*, care înseamnă inimă. Se poate spune că omul curajos este cel care trăiește și se comportă după cum îi dictează inima și mai puțin după ceea ce îi recomandă mintea. Omul care manifestă curaj este cel care preferă să trăiască cu suficientă intensitate viața, chiar dacă la orice colț se poate ivi un pericol ce poate produce un deznodământ nefericit pentru cel în cauză.

Curajul este aproape întotdeauna asociat cu riscul sau cu primejdia, deoarece omul curajos preferă să înfrunte pericole sau să-și asume riscuri, indiferent de ceea ce-i spune rațiunea, în timp ce lașitatea este cel mai adesea precedată existența unor procese deliberative, care stau la baza deciziei lașului de a nu-și asuma riscul sau de înfrunța primejdia. În mod paradoxal, se poate spune că, în quasitotalitatea situațiilor, curajosul are un comportament irațional, iar lașul o conduită rațională.

Indiferent de ceea ce-i spune mintea să facă, omul curajos preferă glasul inimii, iar lașul, indiferent de ceea ce-l șoptește inima să facă, va alege rațiunea minții. Nu înseamnă, însă, că omul curajos se bazează pe intuiție, iar lașul numai pe chibzuire.

Intuiția este capacitatea omului (calitate a conștiinței umane) de a descoperi, pe cale rațională, dar în mod spontan, semnificația unei probleme ori a unui lucru (obiect). (Mintea omului este un ansamblu unitar și structurat de informații, dar care, potrivit celor mai reputați specialiști în psihologie, funcționează în două moduri (sisteme) operaționale: sistemul rapid și sistemul lent).

Sigur, intuiția poate avea și accepțiunea de inspirație sau presentiment, dar nu despre acest sens vorbim aici. Chibzuirea este capacitatea omului (calitate a conștiinței) de a analiza limpede și precis datele și împrejurările relevante contextului în care se află. Cel care discernе desfășoară un proces psihologic de analiză, cumpănire sau chibzuință, deliberând cu detașare psihică. Lașul poate acționa bazându-se pe intuiție sau chibzuință, în timp ce omul curajos, chiar dacă beneficiază de intuiție sau discernere va alege ceea ce face în funcție de ceea ce îi recomandă inima.

În concluzie, din perspectiva resorturilor interioare/lăuntrice, în principal, actele de curaj nu sunt generate de intuiție și, evident, nici de chibzuire. Cauza principală a curajului este dorința, pasiunea sau sentimentul trăite de cel care înfruntă frica și își asumă riscul unor consecințe negative, în timp ce cauza principală a lașității este reprezentată de teama producerii consecințelor negative anticipabile.

Altfel spus, omul curajos se simte mai confortabil din punct de vedere psihic sau moral dacă își stăpânește frica și luptă cu primejdiile, iar lașul, dimpotrivă, se simte mai bine dacă se lasă stăpânit de frică și evită pericolele.

Din perspectivă istorico-militară, de exemplu, curajul este identificat cu actul de bravură sau cu eroismul. Actele curajoase au cauzat, nu de puține ori, consecințe negative, iar uneori chiar letale, asupra autorilor acestora. O parte dintre aceste fapte își găsesc locul în manualele de istorie și devin pilde sau exemple pentru militari și toți cei care se pot afla în sau se confruntă situații periculoase.

În lucrările de specialitate întâlnim și alte abordări ale curajului, mai nuanțate, vorbindu-se de curajul zilnic de curajul de zi cu zi.

Spre exemplu, vorbind despre curaj, M. Maltz arată următoarele: „Trebuie să aveți zilnic curajul să riscați să faceți greșeli, să riscați să cunoașteți eșecul sau să fiți umilit. Un pas într-o direcție greșită este mai bun decât statul pe loc toată viața” (M. Maltz, Psiho-cibernetica, Ed. Curtea Veche, 2017, p. 159).

Într-adevăr, un act de curaj în sensul general acceptat, adică de act glorios sau de act eroic, trebuie considerat un comportament virtuos excepțional, care merită respectul ori recunoștința semenilor, dar viața, fără a le exclude, nu trebuie să aibă ca țel astfel de acte.

Viața este un lung șir de alegeri și de evenimente sau lucruri impuse, pe care omul le trăiește în fiecare clipă. Sunt de părere că înfruntarea fricii de către fiecare om este mult mai importantă, dacă se manifestă zilnic, decât curajul eroic sau glorios, care poate fi demonstrat de puține ori sau deloc în viață.

În general, despre oamenii curajoși, în sens clasic, se vorbește la trecut, întrucât, în majoritatea cazurilor, aceștia nu au reușit să treacă peste pericolele pe care au dorit să înfrunte. Prin acte de îndrăzneală zilnică, care provin din partea unui număr cât mai mare de oameni, pot fi realizate sau îndeplinite lucruri mult mai importante, dacă privim în ansamblu efectele concurente ale acestora. Mai mult, de aceste acte se vor contamina din ce în ce mai multe persoane, care vor imita ceea ce au observat la alții, determinând un curaj colectiv benefic pentru societate.

În încheiere, vom reține și sublinia, în același duh cu Părintele Nicolae Steinhardt că „curajul este o prea rareori pomenită și totuși esențială însușire creștină. Poate că îndată după virtuțile

teologale, ocupă locul de frunte. Fără de curaj existența Bisericii nu ar fi de conceput: a fost nevoie, ca să ia ființă, de curajul Întemeietorului ei; ca să dureze, de cel al discipolilor Săi.

Ni se vorbește de blândețea Domnului, care-I asemuit unui miel blând și lipsit de glas. Metafora este îndreptățită și înduioșătoare. Nu mai puțin este aceea ce adoptă drept cuvânt-imagie un leu viteaz.

Cine oare s-ar fi urcat pe cruce, primind de bună voie una din morțile cele mai cumplite din câte se pot închipui, de nu un viteaz cu inimă de leu? Care fire de nu una de inflexibilă tărie ar fi îndurat vreme de trei ani și jumătate, senină și calmă, ura, vrajba, perfidia, ambuscadele vrăjmașilor? Ar fi stat, neclintită și neînfrică, în fața dregătorului și a sinedriului? (A nepăsării unuia și înverșunării celorlalți?) Și cum altfel decât act de îndrăzneală ar putea fi socotită plecarea Apostolilor la propovăduire printre oameni ostili fără a duce cu ei nici traistă nici toiag nici pâine nici bani? Și care inși de nu dintre cei mai dârji și mai neștiutori de teamă ar fi răbdat chinuri cu adevărat atroce mai degrabă decât să-și lepede, fie și în schimbul celor mai ademenitoare făgăduieli, credința? Nu-i deloc neexact din punct de vedere istoric ori exagerat, din punct de vedere psihologic, a spune că sângele martirilor constituie podoaba, purpura și vizonul Bisericii; este și temeiul ei, în sensul cel mai strict și mai tehnic al cuvântului. (Nicolae Steinhardt, Monahul Nicolae Delarohia, Dăruind vei dobândi, Editura Dacia, 1997, p. 252).

Prin urmare, să nu uităm faptul că „Curajul conține geniu, putere și magie” (Goethe); „Curajul înseamnă să ai puterea să te ridici și să vorbești. Curajul înseamnă, de asemenea, să te așezi și să ascuți” (Churchill) și, „De regulă, actul de curaj este dictat de inimă, iar actul de lașitate este impus de minte”!...

De aceea, haideți oameni buni, să fim curajoși, căci curajul ne va trezi, ne va uni, ne va transforma în oameni liberi, demni, și uniți!...

Curajul ne va ajuta să devenim/să fim noi înșine, în tot locul și în toată vremea!...

◆ Un interviu cu NICOLAE PANAITÉ (de ION CRISTOFOR)

„În spațiul culturii naționale poezia reprezintă calea regală”

De vorbă cu poetul NICOLAE PANAITÉ,
directorul revistei „Expres cultural” (Iași)

– Te-ai născut la țară, într-un sat din Moldova. Faptul acesta a constituit pentru tine, ca poet, o șansă sau un ghinion?

– Cred că nașterea la țară este plină de reverii, duh de poveste, amintiri și neuitare... Casa copilăriei mele era în mijlocul satului. Lângă gardul de la drum aveam un salcâm bătrân pe care-l puteau cuprinde vreo patru brațe de om. Sub umbra lui, vara, își făceau amiaza bunicul și tatăl meu, ba chiar și eu de vreo câteva ori... La vremea izbucnirii florilor de salcâm, bunica le strângea într-o sită, le trecea printr-o cocă făcută după o rețetă a ei, apoi la foc mic le gătea... Ieșeau niște delicioase plăcinte cărora și acum le simt gustul. Mijlocul satului meu era un fel de Poiana lui Iocan. Aici, nu numai de sărbători, se adunau locuitori care sporovăiau vrute și nevrute... Seara se așezau sub salcâmul nostru și trâncăneau până spre miezul nopții. Multe istorii adevărate am auzit stând și eu sub coroana salcâmului cu unii din cei mai de pomină săteni. O parte din poveștile auzite atunci, care s-au și întâmplat, le voi strânge pentru o viitoare carte...

– Ai privilegiul de a locui și de a visa în Iași, o veritabilă capitală culturală a României. Ce înseamnă Iașul pentru poetul Nicolae Panaite?

– Iașul este un oraș cu mirifice locuri și zidiri de odinioară însoțite de poveștile lor neasemuite, cu muzee... Niciun alt oraș din România nu are atâtea case memoriale, cu valori unice, istorisiri cuceritoare, parcuri, clădiri seculare, unde arhitectura mai nouă este, nu de puține ori, într-o similitudine inspirată cu cea de odinioară. Aici mi-am trecut și petrecut adolescența, maturitatea... Este orașul în care am debutat ca poet și unde mi-am făcut studiile medii și universitare. În această unică și nepereche urbe respir, lucrez, editez, scriu de 55 de ani. Iașul este orașul în care ceea ce văd, aud, simt, metamorfozez și sintetizez, izbutesc să decodific în versuri. Poezia mea o *văd* mai întâi, apoi o aud și după aceea îmi dă peste mână scriitoare. Nu de puține ori scrierea *mă ia* la trântă și face din mine un partener de antrenament. Este o trântă reciprocă; în urma ei nu am voie să lunec în certitudini palide.

– Ai participat la mișcările prevestitoare ale Revoluției din decembrie 1989, un eveniment încă insuficient comentat de istorici. Ce amintiri mai păstrezi de atunci?

– Am făcut parte din grupul care a organizat manifestația din 14 Decembrie 1989. Îmi doream să trăiesc și să gândesc fără niciun fel de bariere, de constrângeri ideologice și politice, deși întotdeauna mi-am creat un microclimat propice trăirilor în penitență. Dar cu șabloanele unei ideologii sterpe, pline de poncife și convenții bombastice, bulversări de diferite feluri și cu speranța că tot ce zboară se mănâncă niciodată nu am făcut casă bună. Doream să fiu liber să călătoresc, să văd și să cunosc lumea, să public fără cenzură, să înființez edituri, reviste, într-un cuvânt să fac ceea ce simțeam și credeam că pot. Am avut satisfacția că, atunci în 14 Decembrie 1989, am scos din aliniamentele și consemnele lor obișnuite

toate instituțiile de coerciție ale regimului comunist: Securitatea, Miliția, Armata, Trupele speciale, Gărzile patriotice, Județeană de partid.

– Conduci o prestigioasă revistă culturală a Iașiului, „Expres Cultural”? Cât de greu se face azi o revistă de cultură și care sunt ambițiile tale de director?

– Atunci când crezi și vezi că există în straturile și substraturile pământului izvorul, nu e altceva de făcut decât să sapi cu atenție și răbdare „până dai de stele-n apă”, cum strălucit spunea Lucian Blaga.

Am purtat în cap vreo șapte luni **Expresul cultural**. Astăzi, sunt deja opt ani de când revista apare lună de lună. Mi-am dorit încă de la început ca această publicație să nu semene cu altele sub aspect grafic și structural. Dar, în același timp, să alcătuim frontul respectului, adevărului și calității împreună cu celelalte reviste. Evident, nu mi-am propus să merg pe sârmă și nici să ghicesc gânduri. Obiectivul meu a fost să susțin cât pot textele în care se vede, pentru cei care vin, licărirea talentului, iar pentru consacrați, afirmarea pe mai departe a valorii lor. Mi-am dat toată silința ca să descopăr și să sprijin relevanța. Chiar și cei care sânt sau au fost în disjunctii cu mine, independent de voința mea, dacă au avut un text publicabil sau au tipărit o carte remarcabilă, întotdeauna au *urcat* în Expres fără niciun obstacol.

– Trăim vremuri de criză în general, de criză a receptării cărții în particular. Cum apreciezi situația ca director de editură?

– La noi se publică astăzi cărți de o neîndoioasă calitate. Niciodată nu s-au tipărit în România atât de multe titluri ca azi. Din păcate, se strică prea multă hârtie pentru apariția cărților mediocre și submediocre. A nu se uita: la umbra unor îngăduiri, întotdeauna veleitarii dau în floare.

Gabriel Garcia Márquez spunea, în secolul trecut, că marile cărți ale lumii încap într-un geamantan! Astăzi, sigur, avem nevoie de mai multe valize. Selecția autorilor pe care îi citim ne aparține, dar este oportun să ținem cont și de cum sunt receptate cărțile lor. Editura Alfa, pe care o conduc, are un profil enciclopedic, iar strategia este una exclusiv culturală. Cartea de beletristică reprezintă 50% din titluri, iar cartea de știință și tehnică, diferența până la 100. În afară de premii ale Uniunii Scriitorilor, Filiala Iași, editura mai are și trei premii ale Academiei Oamenilor de Știință din România. Editorii ar trebui să fie mai severi și mai riguroși atunci când acceptă un manuscris. Cenzura politic-ideologică de până la Revoluție a fost ca o pecingine pe ziguratul scrisului de la noi. Dar, totdeauna, am fost de partea celor ce au susținut o „cenzură” și autocenzură calitativă.

– Iașiul e, într-un anume fel, un oraș al poezilor. Care sunt confrății cu care te întâlnești pe străzile lui, care sunt prietenii tăi?

– Iașiul este urbea în care tropii lui Eminescu și azi parcă mai zboară din teiul poetului ce se află în parcul Copou. Da, este adevărat că Iașiul este cel mai poetic oraș din România. În a doua jumătate a secolului trecut au trăit aici admirabilii poeți: Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Dan Laurențiu, Emil Brumaru, Ioanid Romanescu, unii din cei mai mari poeți orfici de la noi. I-am cunoscut pe toți mai mult sau mai puțin, având totdeauna pentru ei sentimente de respect și prețuire. Sunt într-o relație de empatie și prietenie împărtășite, chiar dacă uneori e pe sărite, cu Nichita Danilov, Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu, Adi Cristi, Radu Andriescu, Constantin Pricop.

– Ai debutat în 1981, cu volumul „Norul de marmură”, odată cu poezii aparținând generației optzeciste? În ce măsură te consideri afiliat acestei generații de creație?

– Am debutat la Cartea Românească în 1981 cu volumul „Norul de marmură”. Cele 17 poezii din volum intitulate *Fragment* mi-au fost cenzurate. Tot ce-a însemnat cuvinte ca: înger, biserică, credință, cruce, abis, rai, în general toată gama de vocabule și expresii mistice mi-a fost îndepărtată. Împreună cu mine, atunci, au debutat alți 10 poeți optzeciști. Unii dintre ei au confirmat, iar alții nu. Deși sentimente

de curtoazie pentru semeni mă năpădesc, eu mă simt, cum se spune, un lup singuratic. Mai mereu am întreprins ceea ce am crezut că este corect și bun. Nu spun că nu am ascultat pe unii povățuitori, dar, după ce am filtrat opiniile lor, am ținut cont de sfaturile lăuntrului meu. Am experimentat și proverbul: „Păzește-mă Doamne de prieteni, că de dușmani singur o fac!”.

– Ce relații ai cu criticii literari de azi?

– Critica literară de întâmpinare este necesară pentru susținerea autorilor semnificativi, dar și pentru descurajarea veleitarilor, care, astăzi, dau buzna mai mult ca altădată. Am cunoscut majoritatea criticilor literari de la noi. Mărturisesc că niciodată nu am intervenit, deoarece consider că este stânjenitor, direct sau mai cu subînțeles, la vreun critic să scrie despre mine într-un fel sau altul. Pentru ca o literatură să nu se frăgezească și să nu fie atinsă de paloare, critica literară are nevoie de comentatori cu o bună expertiză și onestitate.

– Cum ai defini poezia?

– Victor Hugo spunea că „Poezia se naște din meditație și inspirație. Meditația este o însușire, inspirația este un talent. Mulți oameni pot să mediteze, dar puțini sunt inspirați.”

Am înțeles citind, recitind, scriind și rescriind, că poezia autentică este o confluență între durere, rugăciune și muzică. Fără poezie viața ar fi văduvită de încântare și splendori, iar fervoarea tot mai stinsă.

– Ce loc crezi că ocupă/ sau ar trebui să ocupe poezia în viața semenilor noștri?

– După opinia mea, în spațiul culturii naționale poezia reprezintă calea regală. Locul ei pe o scară a existenței noastre, atât pe orizontală cât și pe verticală, ar trebui să fie mereu pe bancheta din față a vieții. Poezia amplifică relația noastră cu noi înșine, cu semenii și cu Dumnezeu. Noi trăim în imanent, dar prin poezie trecem în transcendent.

◆ EUGENIA PONTA PETE

Duminică

Câte cărări
care îmbie pașii
sunt presărate cu măcăciuni?
Câte dureri
mai trebuie să îmbrace sufletul
până va fi eliberat cu totul?
Știm
ca frunza pe apă
îi suntem potrivnici
propriului destin...

Ochii

Cel mai mult îmi plăci
când râzi
chiar fără motiv...

doar să te simt
mai aproape
să mă încred
în toate cele ce-mi spui
așa
ca și cum aș fi
depănată dintr-un caiet
vorbă cu vorbă...

când îmi copleșești
sufletul în care te scalzi
ca într-o poleială
de aur...

Zile

Zilele se rostogolesc asemenea bilei
pe masa de joc.

biliard
între mine și tine.

pe unele le-aș alerga fără regret
pe altele le-aș ține pe loc
o veșnicie și ceva,
agățată de ele...

Orizont

Ieri te-am privit prin ochii ploii.
alunecai
învelit în cămașa ta de lumină.

Iar ploaia avea gustul tău
proaspăt ca și cafeaua de dimineață.
erai amețitor
ca un vin de colecție.

Alean

Sărut răsăritul ce poartă poveri
trăirile
cantabile
ca o splendoare de-azur
când tu
în prag
arăți
un surâs înfiorător de tandru...

În galop

Mai încalecă și tu pe o clipă
să grăbești timpul până mâine
și-apoi să o reținem
să ne îngroape eternitatea ei.

Remediu

Din toate istoriile
am cules mărturii
să-ți spulbere
gândurile nesigure.

Celestă

De ce-ai întins bolta într-atât
încât să nu o pot cuprinde
și la numărătoare
mereu să-mi scape câte o stea?

Oglindă

Nici ochii mei
nu mă mai știu
când în clipirea oglinzii
văd chipul tău viu.

Zăbavă

Până unde m-ai spulberat
mi-ar trebui
încă o viață
să mă adun.

Nocturnă

Stelele
și-au închis pleoapele
să nu le intre noaptea
în ochi.

Splendoare

Din palmele tale
se înalță
să mă înflorească
soarele...

Profunzime

Doar ochii minții pot desluși
fără ochelari
splendorile lumii...

◆ IOAN VASILE MARCU

File dintr-un caiet viu

1.

Pe când eram copil, vântul a încurcat
ordinea umbrelor lăsând neliniștea
să rodească
fructe necunoscute
și cel care se miră
sunt tot eu,
o virgulă
între două propoziții.

2.

La marginea inimii,
fericirea
provoacă
infarctul stelar.
Câtă lumină risipită!

3.

Iubirea scaldându-mi picioarele
ca o apă rece:
da, sunt vinovat pentru starea de grație
a trandafirului
ori de câte ori se întorc
în mine
zilele scăpate din colțul
ochiului prin care privesc nașterea poeziei.

4.

Un poem
îmi umblă prin sânge
sfâșiindu-mi moartea.

5.

Sufletului meu i s-a făcut frig.
Am început să pun pe foc

gardul ce mă desparte de insomnii.

În grădină fructele speranței dau în pârgă.
Clienții mei permanenți, hoții de iluzii,
sunt pe aproape
îi simt așteptându-mi cu buzunarele goale
plecarea.

6.

Într-un colț de bibliotecă
un tânăr învață să zboare;
simte prin măduva oaselor
poezia plimbându-se agale.

7.

Această mărturisire întreruptă
mai pune pe foc un braț de zile
și eu, desculț, cu sufletul la brâu,
alerg cu o găleată
spartă între foc și râu.

8.

Urmărind inefabilul:
coarnele unui cerb
învață
geometria căderii.

9.

O pasăre fâlfâind ușor
mi s-a așezat
pe umărul stâng
între inimă și gând.
Cine-i aude
o dată chemarea
strecoară în roua dimineților
o lacrimă de mulțumire.

Lección de estetică

„Linia dreaptă mă desparte
de nemurire.
și eu nu pot să construiesc decât
cercuri...”
își zise poetul
terminând
ultimul cerc...

Adolescentul

„Eu sunt buricul pământului”,
își zise
punând degetul pe luna martie

și își înfipse unghia în carnea ei înflorită,

„Eu sunt buricul pământului, auziți?”
și sângele i se prelingea pe sub unghie
mirosind a viață...

O, câtă fericire
să simți luna martie ca pe o fată frumoasă,
să poți spune că merită să trăiești
chiar și pentru atâta,
merită să trăiești
și, cine știe, cândva o aripă
subțire cât un vers ce taie moartea
mă va atinge ușor, însemnându-mă.”

◆ ADINA ROSENKRANZ

CĂMINUL MEU
(fragment)

...Căminul mai înseamnă
tristețea și angoasa,

îngrijorarea noastră,
când am părăsit solul
natal și sigur,
obiceiuri, limbă,
prieteni, familie,
pentru a ne reclădi
în țara strămoșească,
țară minunată,
dar adesea înstrăinată.

„Noi vrem imigrație, dar
îi ignorăm pe noii veniți.”
Iată tema dată
la ora de compunere!
Și asta e realitatea.
În țară, mentalitatea
diferă mult de-a noastră,
Si grea e integrarea

Dar suntem plini de căldură
și pasiune și ancora
e prinsă în adâncuri,
și chiar dacă în jur

se clatină totul,
noi suntem țări, noi rezistăm,
toți trei împreună, uniți....
După moartea tatei,
eu nu m-am prăbușit,
dar rana de atunci
mai sângerează încă.
Mama a rămas cu mine,
forță a naturii,
constanta vieții mele,
sprijinul meu viu,
plină de har,-o zână
cu degete de aur,
-izvor de-nțelepciune,
iubită, prețuită...

Apoi, a venit boala,
ea a rămas senină,
iar eu cu gânduri negre,
vedeam mereu asupra-i
sabia atârând de-un fir...

Astăzi, sunt orfană,
total, iremediabil...
Mama s-a dus și sufletu-mi
nu cunoaște-alinare:
eu port cu mine veșnic

făclia amintirii și dorul
de căminul părintesc.

FERICIRE ȘI SĂNĂTATE

Mama Suflet, tata Trup
Se plimbă țănoși, rîd de rup,
Se țin de braț, mulțumiți,
Ca de-obicei, mereu uniți.

Pe lângă ei, săltărețe
Și ca de-obicei, certărețe,
Merg Fericire și Sănătate,
Fiicele lor, gemene dezghețate.

–Hei, Fericire, dragă surioară,
De ce ești tu așa de rară
La vedere? Te caută toți, la tine tânjesc,
Dar să pună mâna pe tine, nu prea reușesc.

–Of, Sănătate, măi surioară,
Prea-ți faci tu griji din cale-afară!
Zi tu, de ce pe lângă tine toți se lingușesc
Te cultivă și tare te mai păzesc
Ca nu cumva să-i părăsești?
Stai odată locului acolo unde ești!

–Surioară dragă, cine m-a primit
În dar, să se declare mulțumit
Să aibă mare grijă de mine
Dacă dorește să-i fie bine,
Și să spună merci. Ce, e așa de greu?
Dacă nu, eu plec și-mi văd de drumul meu.

–Ai dreptate. Ei te cam ignoră.
Pentru ei ești o achiziție certă, dragă soră.
După mine însă ei fug și nu-ncetează.
Ba beau, ba fumează, ba se droghează
Și numai la lux și afaceri visează.

Și uită-te la fete! N-au grijă de ele.
Acrite, slabe scoabe, niște surcele.
Pe tine, Sănătate, te pierd, draga mea
Și cred că pe mine, Fericire, mă pot câștiga.

–Așa e. De ce nu învață ce e modestia
Și nu se mulțumesc doar cu Veselia,

Surioara noastră, sau cu Bucuria?

Oameni buni, fraților, dați naibii Fericirea!
Îngrijiți-vă Sănătatea! În ea e mântuirea.

ULTIMA ZI

Dedicat celor doi fii ai mei

În ultima mea zi
cu voi mă împreunez.
Și iată-ne trei capete
devenind unul singur,
trei inimi iubitoare,
ce respiră, palpită,
care se contopesc
ca și cum al meu pântec
ne-ar absorbi pe toți
și ne-ar cuprinde.

Resentiment, supărare
ca prin farmec, dispărute sunt.
Muștrări, tăceri apăsătoare,
sunt șterse și uitate.

Rămân numai clipe
de fericire pură,
și pâlپări de zâmbet
și de răs.

Îmi amintesc de nopți
și zile-ndepărtate...
Revăd fața caldă-nsorită,
aur în păr și ochii,
apă verde de izvor...
Și văd păr castaniu,
ochii, migdale, chipeș și tainic,
premiera vieții mele.

Iubire fără preț,
iubire cristalină
mă duce, mă inundă,
mă poartă către ceruri
în singurătate-mi.

◆ CAROLINA BALDEA

TEMPLU

Prin brațe-mi trec urgii de clipe-așteptare,
Năvoade aruncate în lacurile seci,
Însă tu-nchizi lumina în pumni de întuneric,
Stingi stelele pe ceru-mi, te-ntorci apoi și pleci!

Sub unda molcomă e apa-nvolburată
De valuri care-mi bat tăcut și-adânc în vine,
Întoarce-te să vezi cum umbre prinse-n hore
Mă strâng în cerul lor și se hrănesc din mine!

Și cum în pieptul meu cad maci de zodii stinse
Iar din cenușa lor cresc flori de lăcrămioare,
Cum picură din ochii-mi lovindu-se-n tăceri
Iar gustul lor de spin mă arde și mă doare...!

Deși-am rămas un templu al veșnicei iubiri
Și-o caut prin apusuri, ea rătăcind prin zori,
Mereu răsar, rânind, din maci căzuți sub seceri
Doar clopoței de lacrimi, suave, triste flori...

ÎNĂLȚARE

Înalță-mă la cer cu tine, Doamne,
Și-un ochi mă fă, în raiul tău preasfânt,
Aici, un orb între atâția alții
Nu-mi văd nimicnicia pe pământ!

Sunt om într-o mulțime schimbătoare
Mereu pe calea-ntoarsă de la tine,
Ce mi-am pierdut pe drum până și umbra,
Sunt un străin ce locuiesc în mine!

Ochi de voi fi, voi cerceta adâncul
De pleoapa mea deschisă larg o ți,

Dar ca să-mi văd păcatul ce mă leagă
În ochiu-acesta, iris Tu să fi!

CÂNTECUL VERII

Hai, vino și mai cântă-mi la tâmpla ostenită
Cu scripca ta de aur sculptată în culori,
Tu, vară fermecată cu ochi de albăstrele,
Cu păr de spice coapte și zâmbetul de flori!

Pe strunele de trestii, trifoi și iasomie
Mai tremură-ți argintul de rouă alintată
Și răsfirând acorduri în cuib de zare largă
Presară-le pe-ntinderi cu gura însetată!

Mai primenește-ți fața de maci îmbujorată,
La umbra din adâncuri a codrului etern
Și lasă-ți glezna goală să ți-o sărute-o undă
În care, jucăușe, sclipiri de-argint se cern!

Pe ramură de aur, hai, pârguie-ți odoare
Și cântă-le în seară cu-a liniștei măsură,
Le crește-n miezul dulce, stropit cu miere caldă
Și plimbă-le-n răcoare cu-a stelelor trăsură!

În țârâit de greieri prin bolți de viță deasă
Îți lasă apoi trupul să treacă-nspre odihnă
Și dezvelit de ierburi, arșiță și dogoare,
Dezmiardă-ți-l copilă cu clipele de tihnă!

Cu visele lăsate la porțile luminii,
Spre leagănul de frunze, cu murmuru-i de dor,
Te-ademenește luna, chemându-te-n poveste
Și-n gene-ți lasă noaptea, șoptindu-ți somn ușor...!

EȘARFE CU DOR

E multă lumină, mă-mbrac în azur
Și-n ochi mi se zbat luciri renăscute,
Chemări mă destramă din gânduri făcând
Eșarfe-n culori cu doruri țesute!

Senzuale, vii, trupul înfioară
Și mătasea-atinge sufletul ușor,
Cămașă-n culori cu parfum de zare
În care, vrăjită, iute mă-nfășor!

Și vreau să te-ating și te vreau aproape
Și-acum dorul doare până la atom,
Mă adun din zări, strâng în brațe timpul
Și simt cum cresc aripi în trupul de om!

RÂZI FEMEIE...!

Strânge din pumni și umerii-ți îndreaptă
Când gheare se-nfig răbindu-ți retina,
Spune-ți, femeie, printre dinții-nceștați
Că tu ești puterea, tu ești lumina!

Și prinde-ți în păr o floare ca focul
Și pune-n priviri mai multă culoare,
Spune-ți că lacrima prelinsă în piept
E-o adiere ce-acum nu mai doare...!

Zburdă, femeie, pe câmpul din tine
Și joacă și râzi cum n-ai răs vreodată,
Îți toarnă-n pahar fericirea de drept,
Îl umple bine... și soarbe-l pe dată!

◆ SANDU FRUNZĂ

Din lumina inimii

Te-aștept
să-ți găsești liniștea
în inima mea
doar ea
n-a trădat niciodată
pe cineva care m-a iubit

Mă abandonez iubirii tale
Taina brațelor tale
să mă cuprindă
cu simplitatea femeii
bucuroasă că îi sunt în preajmă

Pe nimeni
Inima mea
n-a iubit așa

precum
bufnița lumina nopții
îndrăgește

Și-ar vrea
pur și simplu
să ne legănăm pe alei
cu fiecare zâmbet
să-ți fac cercei
din flori de tei

Bucurie

Cu trupul tău
Mirosind a dorință
Înmiresmează aleile și
Tufele de iasomie de la capătul străzii

Și înotul rațelor sălbatice pe lac
Și zborul gândurilor mele
Care îți vin în preajmă

Nu rămână piatră neatinsă
Copacii să-și întoarcă privirea
Toate vietățile să tresară în iarbă
Însoțindu-și bucuria
Cu trupul tău
Mirosind a iubire

Chemare

Toate arderile tale
să mă cuprindă
în trupul meu să simt
cum viața vibrează
mai voluptuos decât
în trupul vieții netrecătoare
mai frumos decât în Dumnezeu

Ochii tăi

Ochii tăi verzi
de parcă ar fi
coborât din Munții Călimani
mi-au adus apa vie
din care curg
speranța
încrederea
și dragostea

Ochii tăi cântă de iubire

și de dor
învingând disperarea
poetului ce exaltă deșertăciunea
angoasele toate
par să se stingă
într-un flux liniștitor

Ochii tăi arzând de dragoste
chemând la pace
și la frumusețe

Ochii tăi mă pierd
în lumină
Precum ochii tăi
Toate jgheburile lumii
își revarsă
Iubirea

Florile de salcâm

Cu lacrimi de lumină
florile de salcâm coboară
pe fața ta
transfigurată de așteptare
scăldată în iubire
locuită de soare

Florile de salcâm
ca niște candelabre
Luminând dansul meu
coborând ritualic
din taina fără de nume
Ce ne unește
de dincolo de lume

◆ GEORGE DIMITRIU

Tagma odontoiatrilor

Ce ți-e și cu stomatologii ăștia! Spre mijlocul anilor '90 inginerul Gicu, un bărbos glumeț cu față smeadă și ochi cercetători, se fălea c-o prietenă care deținea această meserie. O practica însă la Rupea, orașel în care destui oameni nu aveau posibilități materiale, ca să nu zic că erau de-a dreptul săraci. Nu dispuneau așadar de bani ca să-i plătească amicei „manopera” în schimb aveau ouă, brânză, găini etc. Tânăra stomatologă, o făptură bondoacă, dotată cu o față rotundă și cărnoasă, garnisită cu niște ochi negri, s-a trezit la un moment dat cu locuința plină de-astfel de produse. Deși era consistentă amica și-a dat seama că nu le poate face față, așa c-a apelat la vânzătoarele de la alimentara din apropiere. Nu ca să-i mănânce bunurile primite, ci să i le vândă. Iată, așadar, că până la urmă s-a ales tot cu bani!

Pe lângă produse țărănești demoazela beneficia și de-o privire ageră, „deformată profesional”. Ajunsesse Gicu să nu mai permită râsului să-i deschidă voios gura atunci când era în preajma ei de teamă că duduia-i va depista vreo carie – se-ntâmplase deja, de vreo două ori. Fiind un om vesel, până la urmă s-a dezis de ea.

După câțiva ani, atunci când bărbosul și-a cumpărat prima locuință, s-a gândit că i-ar trebui și un dentist. Nu ca să-l achiziționeze, ci să-i devină client fidel! Auzind asta Manole, un coleg de serviciu deșirat, aflat în slujba lui Bachus, îi zice sfătos:

– Îți recomand pe doamna Bălan – este un medic excepțional. Și are cabinetul în preajma locuinței tale. Spune-i că te-am trimis eu!

– Bine. Îți mulțumesc!

Zis și făcut! Gicu s-a înfățișat doamnei Bălan cu recomandarea și durerea de dinți aferentă – altfel nu s-ar fi grăbit să o cunoască. Poate c-ar fi fost mai bine căci a dat peste o damă dură, solidă, bărbătoasă, pentru care cuvântul anestezie era un neologism. În schimb, cu vânjoasele-i brațe manevra freza și îl țințuia de scaun în același timp.

Îi înrădăcinase o teamă consistentă față de tagma odontoiatrilor, iar la una dintre vizite l-a informat autoritar, folosind o pereche de buze strânse ce trădau intransigență:

– Aveți infecție și-i nevoie de operație, dar mă voi ocupa eu de asta. În ce zi o facem? Nu puteți amâna, căci se extinde.

Fiori reci simți Gicu pe șira spinării la auzul acestor cuvinte și la vederea bisturiului prezentat demonstrativ de-un braț vânos.

– Nu se poate fără operație?

– În niciun caz! V-aștept săptămâna viitoare. Nu vă temeți, vă fac anestezie.

Ce ușurare! își spune glumețul. Însă parcă niciodată săptămâna n-a trecut așa de repede! Și-a luat inima-n dinți (chiar dacă erau bolnavi) și s-a prezentat la cabinet, iar doamna Bălan i-a făcut anestezia.

– Acum așteptați pe hol, să-și facă efectul – eu mai am un client.

Dup' o vreme, panicat de zbieretele pacientului, își amintește: *Parcă era transmis un meci de fotbal important. Ia să mă duc să-l văd!*

Zis și făcut.

Abia după o săptămână și-a făcut curaj și s-a prezentat la Bălan-san.

– Ați fugit după ce v-am făcut anestezia! Trebuie s-o plătiți. De data asta nu vă mai las pe hol – îi spune odontoiatra înciudată, dar hotărâtă.

Îi face iar anestezie, pune muzică simfonică și iese. Glumețului nici n-apucă să i se distileze gândul, că duduia apare însoțită de-o colegă uscățivă.

– Nu c-ar fi operația foarte complicată, dar îi mai bine să fim două!

Au început, așadar, să taie-n carne vie. După vreo două ore de hăcuială bărbosul ajunsese să se întrebe dacă mai are gingie. Mai scăpau damele câte-o informație, din când în când, însă Gicu nu se panica.

– S-a răspândit masiv infecția – a ajuns până la măseaua de minte! aruncă, din vârful buzelor, slăbătura.

– Sper să reușim să curățăm tot, că-i greu de pătruns acolo.

Glumețul era ciudat de liniștit însă pân' la urmă „i-a picat fisa”: stomatologa pusese și altceva în seringă cu anestezic. Anestezic care deja nu mai avea efect! Observând zbaterea spasmodică a pacientului, Bălanca i-a împușcat, cu generozitate, încă o injecție.

– Să știți că p'asta nu tre' s-o plătiți! I-a informat binevoitoare, scremându-se să imite un chip blajin.

Auzind asta bărbosului i se făcu rău – o simplă coincidență –, iar măcelăresele sesizară și se grăbiră.

– Gata! I-au anunțat într-un târziu.

Omul n-a apucat să se bucure căci le-a văzut halatele pline de sânge. Așa că i s-a făcut și mai rău – de fapt nici nu se știe cum a ajuns acasă.

Din păcate, operația n-a avut efectul scontat. Ulterior Gicu a aflat că Bălanca nici n-avea dreptul de a face intervenții chirurgicale. Mai mult chiar, a descoperit cu stupeoare că Manole avea proteză dentară!

◆ VASILE TRIF

Pescuirea transcendenței

O poezie a interferenței, firești, dintre sacru și profan ne oferă părintele Vasile Trif în acest nou volum, *Pescuirea minunată*. Un titlu sugestiv pentru ceea ce autorul își propune în lucrarea sa poetică. Căci dacă, odinioară, apostolul Petru își asumase condiția de „pescar de oameni”, Vasile Trif se arată aici pescar al transcendenței pe care o restituie viețuirii umane. Pescuire a minunii care ține în firea ei existența. Totul construit în jurul trinității: lumină, iubire, cuvânt. Unde rolul primordial îl are cuvântul, cel ce poartă în sine virtuțile logosului. „Țes lumea aceasta în cuvinte puține”, zice poetul.

Fiindcă nu e nevoie de prea multe în „închipuirea” lumii, atunci când acestea își asociază tăcerea roditoare și vorbitoare, din care însuși cuvântul porcede: „Cuvintele tresaltă-n pielea întinsă-a tăcerii”. Poate că tocmai de aceea poemele sale concise sunt cele care afirmă deplin virtuțile metaforei. Fiindcă într-un poem, atâta poezie se află câtă tăcere este!

Iar în această pescuire a sacrului, părintele Vasile Trif, aduce cu sine, în îndepărtata Canada, întruchiparea etnică a acestuia, nostalgia copilăriei consumate în spațiul identitar al satului românesc, ale cărui însemne și simboluri se regăsesc în poemele sale: „se-ntoarce pământul în mine/ precum o brazdă tăiată adânc”! Mărturisiri și orizonturi poetice în care lectorul se poate regăsi oriunde va fi fiind el.

Horia Bădescu

Poiana luminii

În poiana luminii
cuvintele ce-și leapădă pielea
asemeni unor șerpi
urzesc în tăcere
din spuma lor
piatra înțelepciunii
cine-o atinge
fără să fie mușcat
se cuminică
din începuturile lumii

Apariție

O planetă
într-o singură rugăciune
e viață îndeajuns
pentru întreg universul

Cutia de rezonanță

Sute de strune
pe o cutie de rezonanță mirosind a sacâz
Dumnezeu cântă cu pricepere la fiecare din ele

Lume
cu sufletul prins între patru scânduri frumos
arcuite

ce te cânti ca o ceteră?

Fereastra

Țes lumea aceasta în cuvinte puține
precum se zugrăvește
o icoană pe sticlă
în puține culori
îndeajuns însă să simți
printre pleoapele întredeschise
zborul rândunicii
ce dă ocol pământului
și poartă-n cioc
cu atâta grijă
fragmente de lut din lumea nevăzută
pentru a-și plămădi
cu atâta tandrețe
cuibul

Dansul

În zori
cuvintele tresaltă-n pielea întinsă-a tăcerii
precum pietrele copilăros pe suprafața apei
cercurile se-mbrățișează pentru ultima dată
apoi coboară-n adânc
așteptând cuminiți
dansul unei noi respirații.

MERIDIANE LIRICE

◆ DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN (Suedia)

HOMO SOLITUM

*Era spre seară... imediat după bolta cerească am zărit
pământul.
Urcă cât poți să urci.
Inima, un mușchi a cărui sarcină este să pompeze sânge
în tot corpul.
Inima, simbol al iubirii.
Iubire, un spectru de emoții și apartenență.*

1

*îmbătați de vin și floarea cărnii albe
suntem
încă mai suntem
existența este un dar
iar ceea ce rămâne e cenușa
cenușă scuturată pe pământ*

ceva s-a schimbat de la o săptămâna la alta
de la o zi la alta timpul se prăbușește
nervurile speranțelor se despart se izolează
și o viață întregă curge prin fiecare
o primăvară rece inertă
topește gutuii în floare
și un iepure roșu ca focul
oprește nopțile la jumătate
bărbatul trece prin cealaltă jumătate
istovindu-și inima în întunecimea roșie
tăinuitoare a nopții
cuvintele se ridică în două picioare
cad tăcute agonizează din când în când
și orice poveste supraviețuiește numai
dacă personajele ies din zona de siguranță
își asumă cuvintele mature care încep prin a nu
minți

2

*n-a sosit oare timpul să inaugurăm
să adușmecăm fructul decojit
al dragostei pierdute în frică?*

vreau să-mi șoptești la ureche ce simți
dacă ești sătul sau obosit
câtă dragoste e și câtă iluzie
dacă putem tăia realitatea în felii
să-mi fii mai aproape decât cămașa
mirosind a rășini și dorință strigată-n zadar
să te ademenesc cu arome rătăcitoare
din grădina dragostei cu arbori luminoși
să mă ademenești cu bătăile inimii
și cuvintele tulburate ale iubirii
să ne absorbim prin milioane de pori
căutând chemând recâștigând
sâmburii de argint ce cad peste timp
și literele toate unindu-se în grămezi
din care ne-am scris numele
vino mai aproape peste spațiul pustiu tăcut
vino și ascultă ce simt ce știu
ridică frontiera zidului
de care se lovesc inimile mele

3

*instantanee este doar imaginația
pentru că în împărăția ei
distanța timpul nu contează*

între buna dimineață și noaptea cea lungă
nu crește nimic niciun gest nicio vorbă
din inima omului nu mai răzbește nimic
un zeu nătâng ascultă cum crește iarba

așteptând să adoarmă și să transfigureze
să împace sufletele
ori să uite cele întâmplare
în atât de trecătoarea și înșelătoarea
împărăție a oamenilor
iubirea pătimasă dintre iarbă și lumină
capătă formă și adâncime
doar acolo se mai agită emoții

la etajul opt pe balcon
la plus treizeci de grade mi-e frig
soarele nu poate să mă încălzească
razele lui sunt cuțite ascuțite
care mi se înșurubează în stomac
fără să alunece înapoi
în apele cerului de vară
surgerea sângelui e aproape perfectă
ca zeama din miezul roșu de pepene
sau ca roua de pe buzele tale
închise peste cuvinte peste sentimente
tu hrănește-te cu sucii lui fierbinte
în orele bucuriei tale ca apa de botez să-ți fie
și înfășoară-te în mantia tăcerii
până se va confunda cu tine însuși

4

*ca într-un dans te apropii de un străin
până când acesta devine o parte din tine
în poezie ești deja străinul limbajul
te apropii
poate ca la dans tu ești celălalt
tu ești mereu celălalt*

o parte din mine e făcută din cuvinte
din șoapte care mă îmbracă
foșnesc atunci când trec strada
iar dacă ceva mă rănește
ele încep să se dezmoștească
înțelesul lor amăgitor prinde a curge
lovindu-se de pietrele pavajului
bătucite de tălpile cu cinci degete
ale tuturor trecătorilor trufași
retrași acum într-o prudență mută
cu ce-aș putea compara trecerea lor?
poate doar cu o frânghie

care se desfășoară amețitor terminându-se brusc
ca orice altceva care are început și sfârșit

5

*după ce mi-a ciugulit inima
însuși regele vultur m-a chemat
să construim un palat în văzduh*

am încercat să nu mai visez
să nu mai pescuiesc luna
din adâncul întunecat al apelor
cântărind fiecare dintre tăceri
să-ți spun câteva lucruri care
ascund limfa unei frici tănuite
care m-a însoțit în peregrinările mele
dragostea singurătatea neliniștea
viața și-au risipit într-un somn rece
substanța umflând râurile
care au început să se tulbure să geamă
sub greutatea nămolurilor vegetale
curgând nopți după nopți
pe sub paturile noastre
amestecându-se cu insomniile
am vrut să te îndepărtez de mine
cu toate amintirile din sânge
cu toate suspinele din orgoliu
înălțându-se pe măsură ce cobora soarele
transformând cerul într-o cicatrice roșie
în timp ce tu lipseai în timp ce umblai
pe unde-ai fost fericit altădată

6

*slavă cercului!
o nerodnicul mers în cerc
negrăbitul dans care ne duce nicăieri*

ne învărtim în cerc
întorcându-ne din când în când
câțiva centimetrii înapoi
sentimentul familiar de deja vu
grația unui dans al umbrelor tăcute
o rupere de punți un refuz delicat
ca o macetă tăind o păpădie
într-un oarecare colț de lume
speranța se înlănțuie de oase

și luptă luptă cu disperare
se lipește de tine ca un câine bătut

într-o astfel de noapte stau pe balcon
fumez țigări cu filtru și scriu
poate doar tristețea vorbește cu glasul meu
și sperie un pescăruș care se cabrează spre cer
înghițit fiind de pasiunea severă a culmilor
dar pasiunea nu înseamnă optimism
poartă în ea luna de aur întunericul frica
născute din pulberea uscată a așteptării
o altă tăcere crește și crește înfiorător și misterios
vine spre mine mult prea devreme
și-mi sparge inima în fragmente vii transparente

în copilărie stăteam afară pe scări
când îmi era frică de întuneric
și priveam cerul înstelat
când îmi era cel mai greu
mergeam în livadă și mă regăseam pe mine
acum mergem în cerc împiedicându-ne
fiecare ridicând frontiera zidului său
în căutarea de-a ne găsi pe noi înșine
eu pe o parte tu pe cealaltă
și-ntre noi cerul înstelat amintindu-ne
pe cei câțiva morți care-au fost fericiți.

7

*există oare un mod în care
să acceptăm direct adevărul
și să ne întoarcem la realitate?*

nu se întâmplă nimic tu taci
tăcerea se desface în valuri fosforescente
timpul zadarnic îmi ia viața oră cu oră
visele și lumea lor de imagini sfărâmate se duc de
râpă
dincolo de noi și între noi spațiul e un cer neguros

o stea se prăbușește și se transformă într-un
diamant uriaș
câmpul intuiției neexplorat e un pământ fără
densitate
deasupra noastră doar secera lunii e adevărată
clipa aceasta cu muzica tăcută a tot ce nu vedem și
nu auzim
și fiindcă nu te pot întâlni pe tine cel de odinioară
cel care a trăit
chiar m-a iubit într-un dosnic ungher al sufletului
mă vei pierde

ceva s-a schimbat n-am aer n-am trup
nu-mi pot aduce aminte cine eram ce simțeam
văd dincolo de faptele mele ireale dincolo de
răbdare
motive multiplicat – cuțite care lovesc
lovesc în inimă în creieri pământul se rotește
polii se schimbă tu erai trup carne și oase erai
lumină
nu ești nimic într-o noapte te voi întâlni într-un alt
vis
ce se sfârșimă dacă-l ating
o pasăre cu limba tăiată cântă și-mi bea sângele
îmi umple așteptarea ucide noaptea fără timp
dincolo de mine însămi stau singură
înfășurată în pletele căii lactee ca-ntr-o placentă
ermetică
trebuie să fiu puternică trebuie să respir
sunt ploaia torențială de iunie sunt furia dintr-un
roi de albine
lumina e umbră dimineața invizibilul devine
vizibil
pe stradă trece un cal alb și mă întrebă de tine
nu știi ce să-i răspund tu taci nu te cunosc
eu vorbesc cu umbra mea tu nu îmi auzi gândurile
răspunzi cu o monosilabă galbenă
și fiindcă viața ne cere mai multă viață
mă vei pierde